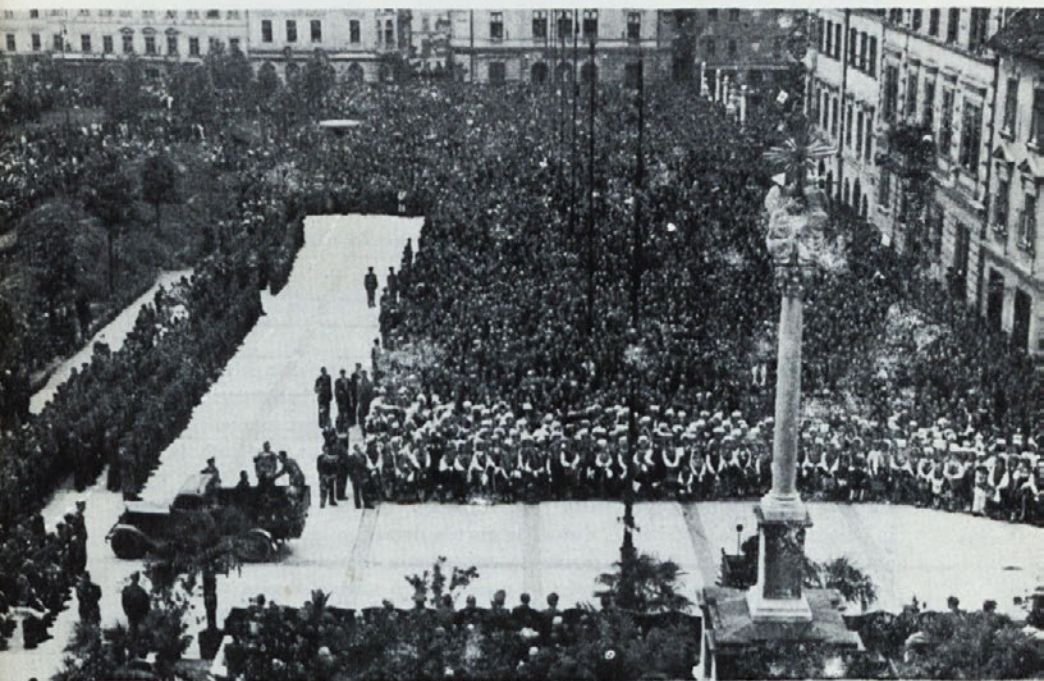

Tabor

1945 - 45-LETNICA VETRINJA - 1990

1990

EL FORTIN

7-8

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov. — TABOR je last in vestnik Tabora SPB. — Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora. — Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič. — Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo lic. Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TABOR iz the voice of the Confederation of the United Slovene Anti-communists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. — Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 362-7215.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 180.721.

NAROČNINA: Argentina ★ 30.000.-; Južna Amerika 10 dolarjev; Evropa - Avstralija 12 dolarjev; ZDA in Kanada 12 dolarjev (zračno paketi). Letalska naročnina za vse države 15 dolarjev.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: Inž. Anton Matičič, Río Colorado 1806 — CP 1686 Hurlingham — Buenos Aires — Argentina. T. E. 665-6654.

NAŠA NASLOVNA SLIKA

V protikomunističnem plebiscitarnem letu 1944 se je pretežna zdrava večina slovenskega naroda o pravem času izrekla proti zločinski komunistični zaroti na slovenskih tleh ter izpričala zvestobo osnovnim vrednotam civiliziranega sožitja: BOGU — NARODU — DOMOVINI. — Kakor na številnih taborih podeželja, je dne 29. junija 1944 to potrdila tudi prestolna Ljubljana, ko je množica ljudstva na Kongresnem trgu Kardelju, Kidriču, Kocbeku... glasno in odločno zavpila: DOVOLJ! Četudi je gorečo domačijo bilo potrebno gasiti z gnojnico. — Na desettisočih zverinsko pokončanih Slovencev ter v perverzni komunistični samopašnosti povrh še gospodarsko uničeni domovini — v brk vsem sofističnim frazam pol stoletja slovenske zgodovine neizpodbitno doka-
zuje, da je odločitev bila pravilna.

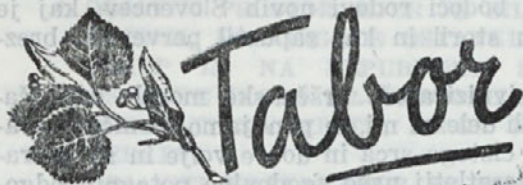

P O R A V N A J T E N A R O Č N I N O !

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!

Julio-Agosto 1990

BUENOS AIRES

Julij-Avgust 1990

NARODNA SPRAVA

V času, ko je vrsta svobodoljubnih narodov nasilni, revolucionarni komunizem že vrgla na smetišče zgodovine in od njegovih koristnikov zahteva pregled računov, našemu slovenskemu narodu, ki je zaradi komunizma sorazmerno največ trpel, z več strani ponujajo še spravo.

Spričo takšnega stanja je predvsem potrebno pribiti temeljno dejstvo, da slovenskim domobrancem in njihovim svojcem ni potrebna nikakšna sprava z narodom, ki jih je že v takrat danih okolinostih njihovega nastanka in delovanja po pretežni večini odbril in podprl v njihovem boju za eksistenčne interese Slovencev med sovražno okupacijo in istočasno nasilno komunistično revolucijo.

Če je torej ob rezultatu splošnih svobodnih volitev, ko je slovenski narod še po desetletjih komunističnega samovladja z absolutno večino glasov že obsodil komunizem, potrebna še sprava z demokratično poraženo manjšino nasilne ideologije, potem bomo prinesli še to daritev na oltar naše nikdar izsanjane domovine tudi slovenski domobranci, ki smo po mementu Grčaric in Turjaka vznikli iz ruševin in pogorišč slovenskih domačij ter se porodili iz mučniške krvi tisočev zverinsko pobitih naših mater, očetov, bratov, sester, starčkov in otrok; ki smo poslej v odkritem boju z nemoralnimi mednarodnimi revolucionarji na naši sveti grudi že na bojiščih polagali svoje padle na oltar domovine; ki so nam komunisti zaradi kratkovidnosti in prevare civiliziranega krščanskega sveta še po že končanih sovražnostih na najbolj nečloveški način pobili 12.000 naših golorokih predanih junakov; ki smo bili še po tej grozoviti moriji 45 let gonjeni po vseh celinah širnega sveta kot za prosti lov določena divjačina...

V naših srcih ni maščevalnosti, ne želje po obračunu s sredstvi, kot smo jih bili deležni mi, čeprav ne moremo pozabiti, kakor

ne smejo nikdar pozabiti bodoči rodovi novih Slovencev, kaj je svojemu lastnemu narodu storil in kaj zapustil perverzni, brezbožni komunizem.

Na trdnih temeljih civilizirajoče krščanske morale odpuščamo trpljenje, ki smo ga bili deležni mi, in ponujamo resnično spravo vsem Slovincem, ki so čistega srca in dobre volje in so iz tragičnih, pravkar minulih desetletij naše zgodovine potegnili odgovarjajoče zaključke.

Zato v neodjenljivem stremljenju za popolno resnico, ki je neizbežna podlaga pravice, kakršna naj poslej za vse čase vlada nad in med Slovenci, slovenski domobranci

I Z J A V L J A M O :

PREDPOGOJ BODOČEGA MIRNEGA SOŽITJA MED SLOVENCMI JE IZBRISATI LAŽNO PRIKAZAN MIT O KOMUNISTIČNI OSVOBODILNI VOJNI IN SPREJETI ZGODOVINSKO DEJSTVO, DA JE BILA OSVOBODILNA FRONTA (OF) SAMO POLITIČNO ORODJE KOMUNISTIČNE PARTIJE ZA IZVEDBO KRVAVE REVOLUCIJE PRAV V ČASU SOVRAŽNE OKUPACIJE, KAKRŠNA JE POGOJEVALA NAČINE, SREDSTVA IN REZULTATE OBEH ZAPLETENIH STRANI V DRŽAVLJANSKI VOJNI, KATERO JE Z REVOLUCIJO PAČ SPROŽILA KOMUNISTIČNA PARTIJA IN S TEM NA SLOVENSKEM USTVARILA EDINSTVEN PRIMER V VSEJ SVETOVNI ZGODOVINI.

V TEM SMISLU SO NA SVOBODNIH VOLITVAH Z NEKOMUNISTIČNO VEČINO IZVOLJENE OBLASTI ZAVEZANE, S PRIMERNIMI UKREPI REŠITI VRSTO VPRAŠANJ, NA KATERA STA NAVEZANI SPRAVA IN PREDVSEM BODOČE MIRNO SOŽITJE SLOVENCEV:

- 1. RAZVELJAVITI VSO ZAKONODAJO, KI IMA ZA IDEJNO PODLAGO OSVOBODILNO VOJNO (NOB).**
- 2. VRNITI SLOVENSKEM DOMOBRANECM ČAST IN PRIZNANJE, DA SO Z ODIŦOROM PROTI KOMUNISTIČNI REVOLUCIJI PRAV V OBDOBJU SOVRAŽNE OKUPACIJE MORALNO UPRAVIČENI IN PO OBČASNEM MEDDRŽAVNEM PRAVU LEGITIMNO PODPRTI BRANILI EKZISTENČNE INTERESE SLOVENSKEGA NARODA TER S TEM STALI V SLUŽBI NAJVIŠJIH VREDNOT CIVILIZIRANEGA ČLOVEŠTVA: BOG — NAROD — DOMOVINA.**
- 3. REHABILITIRATI USTANOVITELJA, POVELJNIKA IN IDEJNEGA VODJO SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA GEN. LEONA RUPNIKA IN ŠKOFA DR. GREGORIJA ROŽMANA, KI JE, ZVEST SVOJI VZVIŠENI SLUŽBI, BIL TUDI V ČASU DRŽAVLJANSKE VOJNE ZA ČASA TUJE OKUPACIJE NEZMOTLJIV UČITELJ IN SKRBNI PASTIR SVOJEMU NARODU.**

4. OBJAVITI PROSTOR, KJER JE BIL ZAGREBEN GEN. LEON RUPNIK, IN NJEGOVE OSTANKE PRENESTI ZA ČASTEN POKOP IN NA REPUBLIŠKE STROŠKE REPATRIIRATI OSTANKE ŠKOFA DR. GREGORIJA ROŽMANA TER ČASTNO POKOPATI NA MESTU, KI GA NAJ DOLOČI SLOVENSKA CERKEV.
5. OBJAVITI KRAJ, KAMOR SO BILI ZAGREBENI NA ORLOVEM VRHU LJUBLJANSKEGA GRADU POKOPANI DOMOBRANCI, KAKOR TUDI OMOGOČITI ISKANJE RAZTRESENIH GROBOV DRUGIH DOMOBANCEV TER JIH, KOLIKOR JE TO ŠE MOGOČE, INDIVIDUALIZIRATI IN OMOGOČITI NJIH ČASTEN POKOP.
6. KOČEVSKI ROG, TEHARJE IN DRUGE KRAJE, KI SO ŽE POZNANI ALI BODO ŠE ODKRITI, KJER SO BILI PO VOJNI MASOVNO POBITI SLOVENSKI DOMOBRANCI, DRUGI NACIONALNI BORCI IN TUDI CIVILISTI, PROGLASITI ZA ZGODOVINSKE KRAJE IN JIH V SVARILU ZANAMCEV OZNAČITI S PRIMERNIMI SPOMINSKIMI OBJEKTI.
7. OBJAVITI SEZNAME V TRANSPORTIH VRNJENIH DOMOBANCEV TER DRUGIH NACIONALNIH BORCEV IN NJIHOVIH SVOJCEV, NA PODLAGI TEH SESTAVITI SEZNAME POBITIH IN ZANJE IZDATI URADNE MRTVAŠKE LISTE.
8. IZSLEDITI NA POVOJNIH MUČENJIH IN POMORIH UDELEŽENE KRIVCE IN JIH POSTAVITI PRED PRISTOJNA SODIŠČA ZA SODBO PO ZAKONU.
9. RAZVELJAVITI VSE MEDVOJNE IN POVOJNE POLITIČNE SODNE PROCESSE Z VSEMI PRAVNIMI POSLEDICAMI, REHABILITIRATI IN, V KOLIKOR JE TO ŠE MOGOČE, ODŠKODOVATI NJIH ŽRTVE.
10. RAZVELJAVITI VSE VRSTE PRIVILEGIJEV, KI JIH UŽIVAJO BIVŠI PARTIZANI IN NJIHOVI SVOJCI, ALI SLOVENSKE DOMOBANCE IN DRUGE NACIONALNE BORCE TER NJIHOVE SVOJCE IZENAČITI Z NJIMI TER IZPLAČATI V AKTUALIZIRANI VIŠINI ZAOSTALO IN TEKOČO POKOJNINO IN DRUGE ODŠKODNINE.
11. VRNITI VSO PO KOMUNISTIČNEM REŽIMU ZAPLENJENO ALI POD PRITISKOM ODTUJENO IMOVINO NJIHOVIM IZVIRNIM LASTNIKOM ALI NJIH ZAKONITIM DEDIČEM.
12. PREGLEDATI PREMOŽENJSKO STANJE VSE VRSTE FUNKCIONARJEV BIVŠEGA KOMUNISTIČNEGA SISTEMA IN V REPUBLIŠKE SVRHE ZAPLENITI VSAKRŠNO NEUPRAVIČLJIVO OBOGATITEV.
13. ODSTRANITI VSE SPOMENIKE KOMUNISTIČNIM VODJEM IN ZA KOMUNISTIČNI SISTEM ZASLUŽNIM OSEBAM, ALI PA

NA ENAKO VIDNA MESTA POSTAVITI SPOMENIKE TUDI
DOMOBRANSKIM IN DRUGIM ZASLUŽNIM NARODNIM OSEB-
NOSTIM.

BREZ JASNO ZAVZETEGA STALIŠČA IN ODGOVARJAJOČIH UKRE-
POV Z OZIROM NA TE MINIMALNE TOČKE JE VSAKRŠNA SPRAVA
JALOVA IN ŽE V NAPREJ OBSOJENA NA NEUSPEH, S ČEMER JE
NEVARNO OGROŽENO MIRNO SOZITJE SLOVENCEV.

8. julija 1990.

TABOR

združenih slovenskih protikomunistov

Kopijo gornje izjave je starešina TABOR-a DSPB v Argentini lic. Ivan
Korošec izročil ministru vlade Republike Slovenije dr. Janezu Dularju ob pri-
ložnosti njegovega obiska pri Slovencih v Buenos Airesu. — Op. ured.

Spomenica rešencev iz brezna-morišča v Kočevskem Rogu (1945)

Ob našem pričevanju za film o pokolu v Kočevskem Rogu smo se spet
zavedli svoje zaobljube zadane na dnu brezna med vsemi, ki so tedaj še bili
pri zavesti. Zaobljube, da bo vsak, ki bi živ prišel iz njega, povsod oznanjal
namene, borbo in končno usodo mučenih in pobitih Slovenskih domobrancev.

Tudi s tole spomenico izpolnjujemo svojo zaobljubo. Ob sedanjem raz-
voju v domovini smo prepričani, da moramo spregovoriti in da ni nikogar, ki
bi bil bolj upravičen kot mi, ki smo se rešili iz dna krvavega brezna, da
spregovori v imenu mrtvih ust, zasutih z zemljo v množičnih grobovih.

Še vedno prihajajo nad nas trenutki dušeče groze, ko nam vstajajo
pred očmi bes in krahot rabljev ob našem mučenju, hladna preračunost
tistih, ki so nam s palicami izbijali zobe, gola, mrtva trupla ali pa umira-
joča telesa naših soborcev, ki so padala na nas na dno brezna, na studence
slovenske krvi, ki so nas škropili iz srčnih žil umirajočih.

Še vedno z žalostjo opazujemo, da sovraštvu v naši ljubljeni domovini
še ni konca, če ne v dejanjih pa v besedah in znakih, s hujskanjem in vztraj-
nostjo v lažeh, četudi so bile že razkrite, s poveličevanjem naših morilcev
kot narodnih herojev.

Še vedno Slovenci v domovini žive v dyomu in strahu, da se dejanja
sovrášta utegnejo ponoviti, še vedno moramo mi sami z boleščjo v srcu
razkladati pred tujci naše narodne, slovenske rane, ker za njih zdravljenje
še ni pogojev v domovini.

Sedaj nam govore, da bo prišlo do zgodovinske preiskave o dogodkih,
ki smo jim bili mi sami priča. Toda trajalo je celih 45 let, da je strahotni
zločin, storjen nad nami prav sredi Evrope, mogel priti na dan. Koliko let

bo spet trajalo, da bo proniknila med Slovence resnica o naši borbi, tista resnica, ki nam je preostala kot edino orodje, da zrušimo Veliko Slovensko Laž s tako dolgimi nogami. Zato jo sedaj spet kličemo v slovenski svet.

Ta resnica pa je, da smo med slovensko državljansko vojno, ki jo je hotela in začela komunistična partija pod tujo okupacijo, vedno zaupali v zmago zapadnih zaveznikov nad fašizmom in nacizmom. Vedeli smo, da za to zmago niso bile potrebne mučeniške smrti naših očetov, mater, bratov in sestra iz rok partizanov. Vedeli smo, da Fronta, ki začne z moritvijo Slovencev prej kot okupator, ki pomori več Slovencev kot okupatorjev, ne more biti za Slovence Osvobodilna. Vedeli smo, da je „žrtve morajo biti“ bilo lažno geslo Osvobodilne fronte, tega varljivega orodja za uresničenje komunistične revolucije, tega utelešenega sovraštva do zavednih Slovencev v najtežjih časih trpečega naroda. Hoteli smo prihraniti domovini leta strahote, ki so vojni sledila.

Zgodilo pa se je drugače. Že na dnu brezna smo ob kupu pomorjenih zavednih Slovencev zadobili dokončno potrdilo, da se nismo bili motili. Toda šele po 45 letih, ko slovenska narodna sramota prihaja na dan, nam tudi razvoj v domovini daje prav. Toda namesto, da bi ta resnica hitro prodrla v slovenske možgane izprane z lažmi, starimi skoraj pol stoletja, stojimo pred gonjo vodilnih krogov v Sloveniji za spravo in odpuščanje, za kar 45 let ni bilo nobene potrebe. Po prepričevanju se „odpuščanje mora priti“ kaj lahko meri s krilatico „žrtve morajo biti“, ki jo je med vojno OF vrgla v svet za opravičilo svojih dejanj. Za obema slutimo isti izvor.

Naši sotrpini v brezni pa niso umirali s klici na maščevanje ampak z vzdihii k Mariji in Jezusu, Bogu krščanske ljubezni, v katerega verujemo. Tudi ni bil tam redek vzdih „Odpusti jim Gospod, saj ne vedo kaj delajo!“ Odpuščanje, ki ga vsak kristjan nosi v svojem srcu, se je izvršilo že pred 45 leti.

V sedanji gonji gre pa za javno odpuščanje, kot da bi bilo že samo ime „osvobodilne“ fronte že zadostno opravičilo za vse strahote, ki so jih nje izvrševalci opravljali nad nami in slovenskim narodom. Sovraštvu samemu in njegovemu nosilcu — brezosebni Osvobodilni fronti pa ne moremo odpuščati, ker bi takšno odpuščanje bilo samo potuha za nove hudobije.

Imen drugih krivcev za strahote nad nami pa ne najdem na nobeni uradni listini. Kjer pa ni tožnika, ni sodnika, ni sodbe, ni kesanja in ni odpuščanja. Pač pa najdemo na stotine imen tistih, ki niso soglašali s komunistično revolucijo, so bili za to po ukazu obsojeni in so izgubili svoje življenje, če ne pa premoženje, prostost in uradno čast. Ali bo kdaj prišlo do kesanja nad temi obsodbami in poprave krivic?

Kaj nam hoče domovina sedaj dopovedati? Saj ne moremo verjeti ničesar. Po skoraj polstoletnih izkušnjah ob varanju, lažeh, preobračanju dejstev in hlinjenju slovenske zavednosti od pristašev sramote ne moremo dopustiti, da bi bili naši mrtvi soborci, ki smo jih zapustili v breznu, razočarani še nad nami. Pravico imamo do nejevernosti. Razumemo, da stoje sedaj izvoljeni predstavniki slovenskega naroda pred težko nalogo — če so iskreni.

Na eni strani morajo po imenu obsoditi krivce slovenske tragedije, po drugi strani pa morajo popraviti krivice, prizadejane nasprotnikom komunistične revolucije.

Nam v znamenje pa bo ravnanje, ki ga bosta deležna spomina dr. Gregorija Rožmana, nadškofa ljubljanskega in generala Leona Rupnika, poveljnika Slovenskih domobrancev. Oba sta bila med vojno izraz naše volje, da pod začasno fašistično in nacistično okupacijo ohranimo svojo vero in da prihranimo slovenskemu narodu čimveč slovenskih življenj. V tem sta še dandanes naša verna simbola.

Čim bomo videli, da so bile krivične sodbe nad njima razveljavljene in da je bilo izrečeno javno priznanje njenemu rodoljubju, bomo razumeli, da se slovenski narod v resnici želi otresti svoje sramote in s ponosom pogledati drugim kulturnim narodom v oči. Tedaj bomo razumeli, da je prišel čas za javno odpuščenje imensko obsojenim krivcem narodovega trpljenja. Odpuščenje, potrebno za resnično narodno spravo, brez katere slovenski narod ne bo mogel obstati.

Šele tedaj bomo mogli spet s ponosom zapeti našo staro domobransko himno, ki konča z napevom:

ZDRAVA BODI MOJA LEPA DOMOVINA!

Franc Dejak

France Kozina

Milan Zajec

Cleveland, Pristava, 2. julija 1990

Gornja spomenica je bila izročena 7. 7. 90 predsedniku slovenske vlade, prof. L. Peterletu.

SPOMIN IN SPRAVA

Petinštirideset let se Slovenci v svobodnem svetu posebej v junijskih dneh spominjamo slovenskih žrtev komunistične revolucije. S temi počitvami opozarjamo sebe in ves narod na krivico totalitarnih oblastnikov, ki jo je do zdaj trpel spomin tolikih naših rojakov še po smrti.

Ko se vrača v Slovenijo politična svoboda in je predsednik slovenskega parlamenta oglasil konec državljanske vojne, pa je prav, da ponovno izrečemo jasno besedo o nujnosti in možnosti sprave, ki naj privede do pravičnega notranjega miru.

Slovenske politične emigracije ni nikdar vodila misel na povračanje hudega s hudim, marveč je hotela ves čas le to, da se vrne med naš narod skupaj s svobodo tudi spoštovanje resnice in pravice. To se v veliki meri že dogaja in sprava je v slovenskem narodu že prisotna povsod, kjer se zavračata krivica in laž. V takem ozračju spoštovanja in razumevanja bodo lahko rasle sile, ki jih bo Slovenija še bolj potrebovala v kritični dobi, v katero stopa.

V tem prelomnem zgodovinskem obdobju pričakuje slovenska politična

emigracija, po letih krivic in obrekovanja, javnega izraza, ki naj ji s pravično osvetlitvijo preteklosti odpre dobo zблиževanja z novo slovensko stvarnostjo. Tak izraz naj bi obsegal sledeče ugotovitve in priznanja:

- ugotovitev, da je bratomorno vojno izzvala komunistična partija, ko je s pomočjo nekaterih sodelavcev iz drugih skupin pričela s terorjem, mučenjem in poboji rojakov, ter da se tedaj ta boj ni začel kot spopad dveh sil za oblast, temveč da je šlo za načrtno, pod geslom narodne osvoboditve izvajano revolucijo enih in samoobrambo drugih;
- obsodbo genocidnega poboja civilne in razorožene vojaške opozicije po končani vojni v maju in juniju leta 1945;
- obžalovanje nasilja nad političnimi in idejnimi nasprotniki, tako med revolucijo kakor v letih totalitarne oblasti in volja, da se prizadetim popravijo moralne in kolikor mogoče tudi materialne krivice;
- zavrnitev označevanja vseh, ki so se upirali komunistični revoluciji, z narodnimi izdajalci in priznanje, da so domobranci in drugi oboroženi nasprotniki revolucije nastopali pod okupacijo v okviru mednarodno priznane pravice do varovanja reda in naravne pravice do samoobrambe in do odpora pred samolastnim vsiljevanjem totalitarnega sistema;
- pripravljenost, da se dajo na uporabo vsa sredstva za odkrivanje in pravično ocenjevanje dogodkov med revolucijo in po njej.

Zavedamo se, da so v vsiljeni nam državljanski vojni posamezni pripadniki protirevolucionarnih sil storili kdaj tudi dejanja, s katerimi so prekorčili mejo upravičene obrambe svojih življenj in dobrin. Take krivice, ki jih je naša stran že takrat zavračala, tudi zdaj iskreno obžalujemo.

Na ta način, upamo, bo tiha sprava med posamezniki lahko postala tudi splošno sprejeta, javna narodna sprava, ki bo odpravila sleherno oviro za odkrito in iskreno sodelovanje med vsemi rojaki. K njej pristopamo v trdnem prepričanju, da tako izpolnjujemo željo vseh zavednih Slovencev, naših prednikov, predvsem pa tistih pokojnih, katerih se v teh dneh spominjamo.

SLOVENSKI NARODNI ODBOR

V političnem eksilu, 27. maja 1990.

dr. Peter Urbanc

Rudolf Smerš

tajnik

predsednik

ENA STVAR BI BILA, ČE BI TISOČI DOMOBRANCEV PADLI V BOJU S KOMUNISTIČNIMI REVOLUCIONARJI, POVSEM DRUGA STVAR PA JE, DA SO BILI POBITI NA NAJBOLJ ZVERINSKI NAČIN VEČ TEDNOV PO KONČANIH SOVRAŽNOSTIH. TEGA TISTI, KI SE TRUDIJO ZA SPRAVO, NE SMEJO ZAMOLČATI IN PREDVSEM NE POZABITI!

V ODLOČILNI URI!

Dragi soborci!

Glede na razvoj v domovini je važno, da ostanemo mi trdni na svojih mestih. Sedaj še bolj kot doslej združimo naše utrujene moči v nov zagon, v zadnji, zmagoslavni juriš neodjenljivih zahtev: Svoboda, pravica, resnica komunistične revolucije in našega odpora, poprava krivic, obsodba komunističnih zločinov in zločincev!

Čas zahteva od nas — in prav od nas, ki smo ostanek odločne, bojujoče se, nasprotno silnice zla — velike resnosti, treznih in preudarnih izjav, strpnosti, nad vse pa odločnosti in zvestobe naši ideji. Naravno je, da ob tako veliki, presenetljivi odjugi, brstijo vsa mogoča mnenja, želje, zahteve.

Narod — posebno starejši — je po pol stoletja sužnosti utrujen. Želi si miru, osebne varnosti in medsebojnega zaupanja.

Za temi upravičenimi željami pa iščejo zavetja — v presenečenju časa — komunisti in njihovi sopotniki, da bi kot goloblje miru previharili vihar. Zato si žele sprave ob pozabi vsega; če so krivci, so „stalinisti“...

Nihče, razen trpečih v domovini in preživelih borcev, nima pravice pogrinjati plašča pozabljenja na čas terorja, trpljenja, krivic in krvi.

Ko bo zadoščeno narodovi pravici, bomo podpisali mir.

Več kot v človeško, verujemo v božjo Pravico, ki „dobro plačuje in hudo kaznuje“. Ne skušajmo je popravljati, saj v njej ni privilegijev.

Prav ta vera pa zahteva od nas resnosti.

Ne obsojajmo vsega, kar ni čisto „po naše“. Opazujmo s previdnim očesom. Približajmo se, morda bomo odkrili stične točke za skupni nastop v uničenju narodovega sovražnika. Ločiti moramo jasno: moj nasprotnik ni nujno, da je moj sovražnik.

Izogibajmo se drugorazrednih borb in škodljivih prepиров, ki slabijo voljo in sile za skupni, opozicionalni nastop proti skupnemu sovražniku — komunizmu!

Ostanimo na tiru, dokler ne pometemo vse komunistične ropotije v staro šaro.

Naše izjave naj bodo jasne in preudarne. Izjavo posameznika ne vzemimo vedno za mnenje vse nasprotno skupine, da si ne nakopljemo nasprotstva mnogih. Če je oseba, ki je podala neko izjavo, neresna — ni vredna odgovora.

Modrost često utrjuje lastno moč in ugled.

Kadar nismo na jasnem glede nekega dejanja ali ukrepa, vzdržimo se mnenja v javnosti.

Če imam dve besedi za nek odgovor ali ugovor, je močnejša tista, ki je šibkejša in zmernejša. Nasilje (tudi v besedi) odbija.

Bodimo pa odločni proti našemu narodnemu sovražniku komunizmu; tako, kot nekoč doma.

V Ljubljani so pletli vsak po svojih iglah, toda narod v stiski ni imel

časa za njihove vzorce. Ostal je edin, trden, odločen; zato smo zmagovali. Kadar pa smo bili žrtev resnih političnih nesoglasij, smo bili klavna žrtev na političnih oltarjih.

Spomnimo se, kaj je zapisal na umazano steno kočevske ječe pokojni kurat Malovrh, predno so ga odvedli za pokol: „Povej jim v Ljubljani, naj bodo edini, da ne bodo spori terjali novih žrtev!“

Če bi to prošnjo naročila upoštevali tistega nesrečnega maja — ?!

Ali jo bomo naslednjega?

V veliki, odločilni uri naroda naj bi bili interesi oseb in skupin na istem tiru!

V odločilni uri — —

Narod bije dvojno borbo: za svobodo in samostojnost. Zmagal jo bo le združen — veščkan!

Zavedajmo se z vso resnostjo te velike borbe odločilnega slovenskega časa.

Bodimo spet DOMOBRANCI! Za Boga — Narod — Domovino!

Za odbor Zveze TABOR

Lic. Ivan Korošec

zgodovinski referent

Columbus

Utrinki okoli slovenske narodne sprave

„Od vseh (Titovih sotrudnikov) je bil verjetno najpomembnejši Edo Kardelj, majhen, čokat, bledičen Slovenec, nekaj čez 30 let star. Nosil je očala s kovinskim okvirom in čedne, temne brčice. Že na prvi pogled je napravil vtis podeželskega učitelja, kar se je na koncu koncev izkazalo, da je v resnici tudi bil. Ugotovil sem, da je on partijski ideolog, strokovnjak v Marxovi dialektiki.

Od nekaj me je mučila cela vrsta vprašanj o teoriji in praksi komunizma. Sedaj sem našel priliko. Kardelj je imel v zakupu vse odgovore na vsa vprašanja. Naravnost očarljiv sogovornik. Bil je popolnoma odkrit, popolnoma logičen, popolnoma umirjen, nikdar zbehan. Nikoli ga nisi mogel spraviti iz tira, nikoli ujeziti. Zmeda, umori, izprevrčanje, prevara — da, čista resnica! Take stvari se dogajajo pod komunizmom in naj bi bile celo načrtovane del komunistične strategije. Toda na koncu koncev se bo to izplačalo. Namen naj bi posvečeval sredstva. Nekega dne bodo prišli do tega, kar hočejo; nekega dne bodo izginile vse težave; njihovi sovražniki bodo pokončani; ljudstvo izobraženo; in komunistično tisočletje bo napravilo svet srečnejši in prijetnejši. Tedaj bo potreba po krutih ukrepih prenehala.

Mogoče on sam tega ne bo doživel. Pripravljen pa je, prav tako kot

vsi drugi, ne samo da umre on sam, ampak da žrtvuje vsakega in vse, kar mu je pri srcu, za namen, ki si ga je izbral, da likvidira vsakega, ki bi mu bil napoti. Take žrtve, take likvidacije naj bi bile v prid za boljše človeštvo. Ali bi se mogel najti kak namen vrednejši od tega? In gledal me je odločno a vendar prijazno skozi svoja očala.“

(Zapisal Fitzroy MacLean, šef angleške misije pri Titu v letu 1943. — Citirano po Tolstoju.)

Le kje je ostalo slovenstvo? Težko si je zamisliti primernejšo sliko genialnega slovenskega shizofrenika, najvernejšega oprode komunističnega fevdalca Tita. Toliko let je popolnoma obvladal slovensko življenje in bitje in si izušal toliko vernih fanatikov, da se mu ni bilo treba bati za njegovih tisoč let ljudskega — (slovenskega???) — blagostanja in svobode. Od njegovih naslednikov, ki so zadnja leta vedrili po Sloveniji, se še nihče ni odpovedal Kardelju kot Velikemu boncu „slovenske“ Osvobodilne fronte. Komunizmu se še, Kardelju pa ne!

Zaradi Kardeljevih zaslug za znanstveni socializem si je ljubljanska univerza nadela njegovo ime, s katerim bodo akademske diplome še nekaj generacij okrasile slovensko znanstveno bodočnost.

S takim vzornikom seveda velja:

Biti slovenske krvi

bodi Slovincu- ???!!!!???

To, da so za časa okupacije in po prevzemu oblasti trpinčili in morili množice najzavednejših Slovencev, to jim s težkim srcem a vendarle odpuštimo, če se pokesajo.

To pa, da smo kot Slovenci, trpeči pod tujim jarmom, pričakovali od njih, kot Slovencev, bratskega sočutja in solidarnosti, pa so nas z načrtovano komunistično zlobo in sovraštvom še porivali v zrelo fašizma in nacizma in nas nazadnje prisilili, da smo jih iz obrambe morali pobijati kot strupene gade, tega lažnim slovenskim osvoboditeljem ne moremo prizanesti in jim, če hočemo še obstati kot narod, tudi ne smemo.

(Po besedah Golde Meir prirejeno na slovenske razmere.)

Maščevanje? Revanšizem? Toda če bo Slovenija prizanesla posilstvu, katerega žrtev je bila, bo ostala razvpita kot devica, ki si je posilstvo sama izbrala, to se pravi zvodnica, vedno pripravljena na nove kliente in nove avanture.

Kar hitro se bo našel kakšen nov slovenski Mahdi - odrešenik, ki bo znal sfanatizirati slovenske široke ljudske množice in bo za uspešen boj — recimo za človekove pravice Albancev — dal posekati vse trezno misleče slovenske glave, nazadnje pa, ko se bo njegovo odrešenje skisalo, se bo le dal preprositi, da sprejme odpuščanje streznjenega slovenskega naroda.

Slovenski narod mora ostati narod, ne pa turška „fana“.

Kar naenkrat mi praviš, da smo se borili na napačni strani. Prihajaš

mi s tem prav v času, ko se — *contrario sensu* sedaj nenadno Tvoja — „prava“ stran ruši in izginja zaradi svoje lastne gnilobe.

Jaz sam sem si v polni svesti, samo okrepljeni z dolgim begunstvom, da sem se med vojno boril za rešitev resničnega slovenstva pred nacisti in „osvobodilnimi“ biriči. Tudi sem vedno občudoval slovensko samozavest preprostih slovenskih fantov, domobrancev, mojih soborcev. Po Vetrinju nikdar nisem dvomil, da se bo nasilni režim v domovini sam zrušil in da bomo prišli do rehabilitacije, čeprav sem si dopovedoval, da jaz sam tega ne bom doživel.

Kakšno zadoščenje, kakšna vzhičenost, ko nepričakovano že doživljam razsulo Velike Slovenske Laži — če ne bi bilo moreče negotovosti ob pogledu na razgaljeno slovensko pogorišče, sad izžiganja slovenskih možganov s satanskim sovraštvom. Kaj pa, če slovenski narod ne bo našel poti iz svoje javne izprevrženosti? Kaj, če rehabilitacije ne bo in si bo narod dokončno gradil svojo usodo na neokrnjeni bratomorni slavi krvave slovenske Osvobodilne fronte? Ali bom čez leto, dve spet moral v isti precep, kot za časa okupacije: Kaj je za zavednega in navdušenega Slovenca več vredno — izprijeno slovenstvo ali zdrava pamet?

Toda tedaj je bila odločitev pravzaprav lahka. Videl sem luč na drugi strani tunela. Zunanji sovražnik — okupator — bo zaradi premoči zunanjih zaveznikov moral v kratkem zapustiti Slovenijo, izprijeno slovenstvo pa v Sloveniji ne bi smelo obstati.

Dandanes je položaj popolnoma drugačen. Slovenski narod ima za seboj skoraj pol stoletja strahotne vajeniške dobe. Prav pri roki ima otipljive dokaze, kaj pomenijo za narod izprijeni ideali. Četudi je narod v domovini še vedno pod hudim pritiskom, bo ta polagoma izginil. Sedanja odločitev ne bo veljala samo za nekaj let. Ali bo slovenski narod spet krenil po dobro tlakovani poti preteklih 45 let, ne da bi zločini slovenskih ideoloških blaznežev in zverinskih krvnikov dobili zadoščenje, ne da bi tisti, ki so o pravem času hoteli preprečiti narodovo žaloigro, prejeli uradno, javno narodovo zahvalo?

Če bom kaj takega, v svojo žalost, moral s prepričanjem ugotoviti, si bom moral pač dopovedati, da je bila vsa moja vera v zdravo jedro slovenskega naroda samo fata morgana in da sem si samo na utvari gradil svojo slovensko zavest. Tedaj si bom moral zaklicati: „Zapik! Član takega naroda pa nočem več ostati.“ Ne bo tako težko. Zunaj sem. Ne bo mi treba tuliti skupaj z volkovi.

Če bom kaj takega, v svojo žalost, moral s prepričanjem ugotoviti, si bom moral pač dopovedati, da je bila vsa moja vera v zdravo jedro slovenskega naroda samo fata morgana in da sem si samo na utvari gradil svojo slovensko zavest. Tedaj si bom moral zaklicati: „Zapik! Član takega naroda pa nočem več ostati.“ Ne bo tako težko. Zunaj sem. Ne bo mi treba tuliti skupaj z volkovi.

Še vedno ne verjamem, da bi moglo do take tragike priti, toda človek mora v teh časih biti pripravljen na vse. Morda se bom navrh spet podal

v Slovenijo, toda samo kot brezbrizen in brezskrben turist na kakšen bivši kanibalski otok, ne pa kot okosteneli, starokopitni Slovenec, ki bi se mu vse smejalo, če bi po kočevskih brezni in teharskih zasipih brskal za arheološkimi ostanki slovenstva starih dedov, tistega, ki mi ga je z vso ljubeznijo vcepila moja — slovenska — mati.

(Zelo razširjeno iz pisma staremu prijatelju, resničnemu slovenskemu rodoljubu — 7. februarja 1990.)

Bog je želel imeti priče

Pogovor s škofom dr. Stanislavom Leničem o vojnih in povojnih dogodkih

Prepričan sem, da bodo mnogi naši naročniki ta intervju s škofom Leničem brali z velikim zanimanjem. Škofova izjava potrjuje dejstva, kot jih je doživljal in prikazal g. Milan Zajc, živeč sedaj v Clevelandu, ki je živa priča usodnih dni v Kočevskem Rogu. Morda se bodo sedaj zavedli zmote oni politični emigranti, ki so mu vsa ta leta delali krivico.

Rudolph M. Susel

(urednik „Ameriške domovine“)

S škofom Leničem sva bila že dalj časa dogovorjena za ta pogovor. Januarja letos je v svojem stanovanju nesrečno padel, si poškodoval kolk in obležal. Pridružile so se še druge težave, tako da je resno bolan. V petek pred tiho nedeljo se je vrnil iz bolnišnice in bil kljub bolezni takoj pripravljen odgovarjati na moja vprašanja. Pogovor z njim imate pred seboj. Dragi bralci Družine, priporočam vam v molitev bolnega škofa, da bi ga Bog utrdil v njegovi novi preizkušnji in mu naklonil še trdnega zdravja.

● Kot priča dogodkov si že dolga desetletja prizadevate, da bi sramotni steber s krivičnim napisom pred ljubljansko stolnico odstranili. Doslej se za te pobude oblast ni dosti zmenila. Bi nam povedali, kaj se je takrat v resnici dogajalo.

Glede sramotilnega stebra pred stolnico lahko kot očividec povem, kako so stvari v resnici potekale. Res je bilo med vojno več demonstracij žena po ljubljanskih ulicah. Škofu Rožmanu očitajo, da ni hotel sprejeti teh žena. Če so bila kdaj vrata zaklenjena, so to storili italijanski okupatorji, ki so postavili stražo na škofijsko dvorišče. Za nobeno demonstracijo škof ni vedel, ker je stanoval v 2. nadstropju v sobi proti reki Ljubljanici in ni mogel slišati, kaj se dogaja na ulici pred stolnico.

Drugo dejstvo je, da je škof vsakega človeka, ki je prišel k njemu s prošnjo, sprejel, poslušal in poskušal pomagati. Tudi tedaj, ko je šlo za komuniste. Zato je velika krivica očitek, da ni hotel sprejeti žena. Še večja laž pa je napis na stebri, da je škof dal s silo razgnati demonstrante. Res

pa je, da so tedaj škofu mnogi očitali, da od jutra do večera ne dela drugega, kot sprejema ljudi in poslušaja njihove prošnje.

Po mojem je ta spomenik velik škandal za kulturno Ljubljano. Kadar sem hodil mimo in slišal, kako vodniki napačno razlagajo dogodek, sem ljudem vedno povedal, da je spomenik velikanska laž in krivica, ki ga je dala postaviti komunistična oblast proti Cerkvi.

● **Dokumente, ki so govorili v prid škofa Rožmana, je policija v času procesa zvičajno zaplenila in jih do danes še ni vrnila. Ali veste, kakšni dokumenti so to bili?**

Ko so leta 1946 pripravljali proces proti škofu Rožmanu, smo vedeli, da bo izpeljan tako, kot bodo komunisti hoteli, zato se na škofiji nihče ni upal posredovati pri procesu. Sredi procesa pa je prišel k meni profesor dr. Lukman, ki je bil med vojno soudeležen pri številnih Rožmanovih odločitvah in je vedel za številne dokumente, ki so govorili v škofov prid. Šlo je za različne intervencije, proteste in prošnje Italijanom ter Nemcem zoper vse krivice, ki so jih pri nas delali. Da bi zaščitil nedolžne ljudi ki so, jih ponoči streljali partizani, je po nasvetu vseh strank prosil tudi to, naj organizirajo vaške straže, da bodo ljudje lahko branili svoja gola življenja. Bilo je še polno drugih dokumentov. Med drugim tudi prošnja za Toneta Tomšiča, ki jo je Rožman naslovil na Mussolinija in papeža.

K meni je prišel advokat, ki je branil škofa Rožmana. Prosil me je, naj mu vse te dokumente izročim, da jih bo uporabil pri obrambi. Podpisal mi je potrdilo, da bo vse vrnil na škofijo. Bil sem naiven in sem mu verjel. Nikoli jih ni prinesel nazaj. Dr. Lukman je izvedel, da je udba dokumente zaplenila. Na procesu niso nobenega uporabili v prid škofu.

Podobno se je zgodilo tudi z mamo Toneta Tomšiča. Dobro se spomnim, kako je skupaj s tremi hčerami prijkala na škofijo in prosila škofa, naj posreduje za sina. Škof Rožman mi je takoj narekoval brzojavko na Mussolinija in papeža, kasneje pa še posebno prošnjo. Ko je Tomšičeva mama hotela na procesu pričati za škofa in povedati, kaj vse je naredil, da bi rešil sina, ki je bil sekretar slovenske partije, ji tega niso dovolili.

● **Danes tudi komunisti priznavajo, da je bilo po vojni veliko političnih procesov in krivičnih obsodb. Ogromno duhovnikov, tudi vi med njimi, je bilo obsojenih na dolga leta zapora. Menite, da bi bilo potrebno te procese obnoviti in krivične sodbe razveljaviti?**

Večina procesov proti duhovnikom je bila skonstruirana, zlasti tedaj, ko so hoteli zapleniti cerkveno premoženje, npr. proti jezuitom, lazaristom in drugim redovnikom. Vedno so našli nekakšno „finto“ in potem naredili procese, ki so bili popolnoma krivični. Potrebno bi jih bilo razveljaviti ali obnoviti ter vrniti zaplenjeno premoženje, samostane in druge zavode.

● **Tudi proces proti škofu Rožmanu?**

Proces proti škofu Rožmanu je bil pripravljen s tako naglico in s takim sovraštvom, da niso dopustili nobene olajševalne okoliščine, zato bi ga bilo nujno obnoviti. Predvsem bi bilo treba povedati tisto Rožmanovo misel,

ki jo je izrekel že na začetku okupacije: Mi Slovenci smo tako majhen narod, da moramo vse storiti, da bomo do konca okupacije ostali živi, da ne bomo izgubljali mladih mož in fantov, zato ne smemo hiteti s kakim velikim in prehitrim odporom.

Vedel je, da komunisti hočejo predvsem revolucijo, da je to njihov prvi namen. Pod krinko osvobodilne vojne so pridobili veliko poštenih ljudi, ki so se jim pridružili zaradi osvoboditve, ne pa zaradi komunizma. Dolomitska izjava je samo potrdila, kam je usmerjena vsa zadeva. Rožman je bil proti brezbožni komunistični in stalinistični revoluciji. Hotel je varovati ljudi in jih počasi pripravljati na odpor, ki so ga mnogi na različne načine pripravljali. To je bilo Rožmanovo dejansko stališče.

● **Koliko duhovnikov je bilo po vojni zaprtih, kdo je imel najdaljši „staž“, kateri je prišel zadnji iz zapora?**

Število zaprtih duhovnikov se je vrtelo okoli 160. Najdalj časa je bil zaprt pokojni blejski župnik Ignacij Škoda, polnih enajst let. Med vojno je bil župnik v Škofljanu na Dolenjskem in so mu očitali vse mogoče. Vedno je trdil, da je zaprt po nedolžnem. Reševal sem ljudi, ne pa jih ovajal, je govoril.

● **O povojnih pobojih domobrancev in drugih nedolžnih ljudi si ljudje šele sedaj upajo govoriti. Gospod škof, ste vi kot tajnik na škofiji maja leta 1945 vedeli, da so v Škofji Loki, v škofovih zavodih v Šentvidu vrnjeni domobranec in da jih vozijo v Rog?**

Na škofijo so začele prihajati novice, da vračajo domobrance. Storitvi nismo mogli ničesar. Bili smo poraženci in so nas kot take jemali. Nihče nas ne bi niti poslušal. Sprva nismo mogli verjeti, da je to sploh mogoče. Potem so prišle prve vesti, da jih vozijo v Kočevski Rog. Bilo je strahotno, mora nad deželo. Nihče ni hotel ničesar vedeti ali videti, če smo koga spraševali.

Prvo natančno poročilo, ki sem ga jaz dobil, mi je dal Milan Zajc iz Velikega Gabra, ki se je rešil iz jame v Rogu. Prosili so me, da sem ga šel spovedat in obhajat v Stehanjo vas, kjer se je skrival pri svoji teti. Skozi čudežno sem prišel do njega. Spremljal me je njegov brat in še nekdo. V Gabru je skočil pred nas komandir milice in rekel: Pregledali bomo to bando, kaj ima pri sebi. Nenadoma ga je nagovorila neka ženska in ga tako zamotila, da smo lahko šli mimo. Vso noč sem se pogovarjal z Milanom Zajcem in on mi je vse natančno povedal, kako je potekalo vračanje in pobijanje domobrancev.

Kasneje, sredi marca 1946, je bila velika nevarnost, da bi tega preživelega domobranca ujeli, ker je pogorel kozolec, na katerem se je skrival. Po magal sem mu in ga na kolesu spremljal do šentjošta, kjer sta ga dva fanta prevzela in peljala čez mejo. Pred kratkim je bil pri meni na obisku Slovenec iz Argentine in mi povedal da je on eden tistih, ki je Zajca spravil čez mejo. Spomnim se, kako mi je Milan Zajc pravil, da ga je v duhu vedno spremljalo pet njegovih v Rogu pobitih bratov in mu govorilo: Milan, bodi

pogumen, ti se boš rešil. Bog hoče imeti pričo vsega tega, kar se je v Rogu dogajalo.

● **Cerkvi je bilo po vojni vzeto premoženje. Lahko naštejete nekaj stavb ali druge imovine v Ljubljani, ki so bile prej cerkvene?**

Cerkvi je bilo odvzeto veliko premoženja. Vedno sem bil prepričan, da smo to še najlažje pogrešali, najtežje pa življenja toliko mladih mož in fantov ter drugih ljudi. Zgubili smo gozdove na Jelovici in v Bohinju, ki so pomenili veliko premoženje. Zgubili smo tako imenovani verski zaklad, gozdove v okolici Kostanjevice. Vsem samostanom so vzeli njihovo premoženje, hiše, gozdove, polja. Usmiljenke so na primer zastonj vzdrževale največje reveže prav s pomočjo posestva na Barju. še bi lahko našteval.

Največja nesreča je bila v tem, da so iz bolnic izgnali redovnice. Z odprtimi rokami so jih sprejeli v Beogradu in drugod po Srbiji. Pri nas zaradi tega mlada dekleta niso imela več lepih zgledov, ki so jih dajale redovnice s skrbno nego bolnikov ali s poučevanjem na dekliških šolah. Ker ni bilo zgleda, je bilo tudi manj redovnih poklicev. Danes se spet odpirajo možnosti za delo redovnic, vendar je teh premalo. Tudi to je posledica ene izmed krivic, ki jih je bila deležna Cerkev.

● **Kaj bi želeli povedati našim bralcem?**

Povedal bom nekaj, česar doslej nisem pravil skoraj nikomur. Ko sem bil po vojni zaprt, sem bil več kot 700 dni v samici. Popolnoma zapuščen, brez brevirja, brez knjige, sam. Prišla je cvetna nedelja. S strahom sem pričakoval, kako bo spet žalosten veliki teden. Tedaj sem doživel nekaj čudežnega. Na cvetno nedeljo sem bil naenkrat napolnjen z neizmerno srečo. Počutil sem se najbolj srečnega človeka na svetu in to ves veliki teden. Poln notranjega veselja in tolažbe. Bog je z menoj, jaz tu nisem sam. To doživetje je bilo nekaj najlepšega. Ko sem sedaj spet bolan in tako oslabeel, da čakam konca, bi rad vsem bolnikom povedal to tolažbo: Zatopite se v trpečega Kristusa, ki vam bo prinesel mir, tolažbo, veselje ob resnici, da smete trpeti s Kristusom in z njim čakati odhoda s sveta. Tisto notranje razsvetljenje je v arestu trajalo ves teden. V ponedeljek po veliki noči sem se spet počutil tako, kot se človek normalno počuti če je v zaporu.

● **Hvala lepa, gospod škof in blagoslovljene velikonočne praznike v imenu vseh bralcev Družine.**

Pogovarjal se je Janez Gril

Povzeto po „Ameriški domovini“ (Cleveland, 19. 4. 1990),
ki je gornji razgovor ponatisnila po „Družini (14-15, 1990)

DO PRAVE SPRAVE BOMO PRIŠLI ŠELE TAKRAT, KO BO OPRAVIČENA UPRAVIČENA OBRAMBA, KI SO JO DOMOBRANCI VODILI PROTI KOMUNISTIČNI REVOLUCIJI PRAV ZA ČASA TUJE OKUPACIJE.

Člani nove slovenske vlade

Lojze Peterle, predsednik izvršnega sveta

dr. Jože Mencinger — podpredsednik, minister za gospodarstvo (član SDSZ)

Matija Malešič — podpredsednik, minister za družbene dejavnosti

dr. Leo Šešerko — podpredsednik, minister za varstvo okolja in regionalni razvoj (zeleni)

dr. Marko Kranjec — republiški sekretar za finance

Janez Janša — republiški sekretar za ljudsko obrambo

Igor Bavčar — republiški sekretar za notranje zadeve

dr. Rajko Pirnat — republiški sekretar za pravosodje in upravo

Jožica Puhar — predsednica republiškega komiteja za delo (ZKS)

Igor Umek — predsednik republiškega komiteja za družbeno planiranje

Stane Stanič — predsednik republiškega komiteja za informiranje (ZSMS)

Lojze Janko — predsednik republiškega komiteja za zakonodajo

Miha Jazbinšek — predsednik republiškega komiteja za varstvo okolja in urejanje prostora

dr. Dimitrij Rupel — predsednik republiškega komiteja za mednarodno sodelovanje

dr. Miha Tomšič — predsednik republiškega komiteja za energetiko

Izidor Rejc — predsednik republiškega komiteja za industrijo in gradbeništvo

Maks Bastl — predsednik republiškega komiteja za trg in splošne gospodarske zadeve

Ingo Paš — predsednik republiškega komiteja za turizem in gostinstvo

Viktor Brezar — predsednik republiškega komiteja za drobno gospodarstvo

prof. dr. Jože Osterc — predsednik republiškega komiteja za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Marjan Kranjc — predsednik komiteja za promet in zveze

Franc Godeša — predsednik komiteja za borce in vojaške invalide

dr. Katja Boh — predsednica komiteja za zdravstveno in socialno varstvo

dr. Peter Vencelj — predsednik republiškega komiteja in vzgojo in izobraževanja ter telesno kulturo

dr. Andrej Capuder — predsednik republiškega komiteja za kulturo

dr. Peter Tancig — predsednik republiškega komiteja za raziskovalno dejavnost in tehnologijo

dr. Janez Dular — član izvršnega sveta (minister brez listnice) pristojen za Slovence po svetu in narodnosti v Sloveniji (ni član nobene stranke)

Marko Jenšterle

Po „Svobodni Sloveniji“; Bs. Aires 24. 5. 90

Nikolaj Tolstoj:

MINISTER IN POKOLI

(Nadaljevanje)

Še ves tisti dan, v sredo, so trupla s smrtnimi kriki v snopih padala v jamo kot prejšnje dni. Tudi minirali so še vedno; verjetno da so povečali prostor za neštevilne žrtve, ki so jih pobijali. Neprestani odmevi teh eksplozij, ki so se v tem zaprtem protoru odbijali od stene do stene, so bili strašna muka za ušesa. Milan se je trudil, da se tej grozi prilagodi, a je bilo tudi to vedno teže. Na tisoče teles je začelo razpadati; smrad in miuhe so postajale nevzdržne. Toliko trpljenja v tem omejenem prostoru je bilo dovolj mučno, a ko se je ta muka nadaljevala iz dneva v dan in se dvakrat, trikrat ali štirikrat povečala, je postajala nevzdržna. Ko so se nebogljene žrtve, mnogi še vedno zvezani z mrtvim tovarišem, skušale izviti izpod teže padajočih teles, so zmedenó kričali, bljuvali iz sebe kri, klicali na pomoč svetnike in svoje drage. Med njimi so bili duhovniki, ki so molili do zadnjega diha. Poleg tega je v Milanu žgala tudi misel, da so nekje globoko v tej gibajoči se gmoti tudi njegovi štirje bratje.

Bližal se je večer petega dne, ko se je Zajec le odločil, da bo poskusil priti ven. Čutil je, da se mu približuje smrt. Če bo na begu ustreljen, bo to samo pospešilo, kar se bo v kratkem itak zgodilo — smrt. Začel je plezati po gibajočem se kupu mrtvih in umirajočih teles ter se začel vzpenjati po podrtem drevesu. V glavi mu je šumelo; najprej je mislil, da je to prihajalo od nekod zunaj, pozneje pa je spoznal, da je to bila posledica eksplozij.

Ko je zadihal sveži gozdni zrak, nekaj časa ni mogel verjeti, da ni več v jami. Prva stvar, katero je videl, je bil prvi krajec lune, ki je svetil na zemljo. Druga stvar, na katero je obrnil oči, ga je spomnila resničnosti. To je bilo telo, ki je z glavo navzdol viselo na bližnjem drevesu. K sreči v bližini ni bilo nobene straže. V kolikor mu je njegovo oslabelelo telo dopuščalo, se je hitro umaknil v bližnjo dolino. Hodil je vso noč z veliko težavo, da bi prišel čim dalje od tega kraja smrti. Rad bi kje legel in zaspal, toda ob vsaki taki skušnjavi je v sebi zaslišal glas, ki ga je priganjal: „Milan, hodi, pojdi naprej! Ne smeš zaspati! Tako se je opotekal do jutra, se le tu in tam za hip ustavil, da je z visoke trave posnel malo rose.

Dobro se je zavedal, da še ni na varnem, zato je s težavo, skoraj na slepo gazil naprej še ves naslednji dan. Spotoma je grizel travo, kajti razen tistega koščka človeškega mesa, ki ga je v obupu požrl, že ves teden ni pokusil nobene hrane. Najhujša je bila pri vsem tem misel, da bo zdaj, ko je preživel strahote kočevskega brezna, sredi polja umrl od lakote. Kljub svoji odločni volji je bil s svojimi močmi pri kraju; niti koraka več ni mogel narediti. Spotaknil se je in padel... in komaj tri korake pred seboj opazil zaplato rdečih jagod, ki so rasle tako na gosto, kot bi bile v skledi sredi jase. Na celodnevni hoji ni ne prej in ne pozneje opazil nobene jagode.

Ta hrana ga je toliko poživila, da je mogel nadaljevati pot. Bil je v obupnem stanju; na nogi je dobil zastrupljenje od žice poleg tega pa je bil poln uši, ki jih je dobil v cunjah, katere so mu partizani v Kranju dali v zameno za njegovo vojaško uniformo. Proti večeru je prišel v bližino vasi Koblarji, ki je ležala ob progii po kateri so pred enim tednom njega in kakih 2.000 domobrancev peljali v Kočevje. V vasi je bilo tedaj polno partizanov, zato se je moral skriti v gozd zunaj vasi. K sreči je naletel na star, poraščen vodnjak in niti podgana, ki se je plazila tam, ga ni odvrnila, da se je po dolgem času do sitega napil.

Že v temi se je previdno približal vaščanki, ki je prišla mimo. Stari ženici se je zasmilil in mu je dala eno jajce, krompir in malo mleka. Težko je požiral, vendar je čutil, da se mu vračajo moči. Kmalu potem se je zaradi njegove divjaške zunanosti (oblečen je bil v samo srajco in spodje hlače, vse prepojene s strnjeno krvjo, kruljav, izčrpan in neobrit) mlada dekla ustrašila in je zbežala na vas. Tega se je tudi on ustrašil in se je ponovno umaknil v gozd. Končno je zvedel za drugo vas, Otavice, o kateri je bilo znano, da so tam odločni protikomunisti.

Otavice so bile od prejšnje vasi oddaljene kakih deset kilometrov. Čutil je, da mu moči pešajo; vse prehitro, da bi nadaljeval pot. Vas je bila ob isti železniški progii, ki je vodila proti severu. Tu in tam je postal in oblizal železne tračnice, da je ublažil žejo, ki ga je vedno bolj mučila. Tedaj so ga ponovno zapustile moči, da se ni mogel niti premakniti. Zgrudil se je in vse telo se je začelo nezadržno tresti. Po petih dneh v jami je imel to za znak bližajoče se gotove smrti. To se mu je zgodilo ob dveh zjutraj. Ko je spet prišel k sebi in se je začel ozirati okrog, je na svoje začudenje opazil, da stoji pred hišo, katere prej ni videl.

Tedaj se je v oknu prikazala luč in Milan se je splazil naprej ter potrkal na okno. Ven je pogledala ženska in vprašala, kdo je. „Sem domobranec, ki sem ušel z morišča v Kočevskem Rogu,“ je rekel Zajec. Ženska mu sprva ni dosti verjela in ga je dolžila, da je partizan. Huda je bila tedaj kazen za vsakega, ki je vzel pod streho kakega ubežnika vsakdo je vedel, da mu bodo, če bi ga kdo videl in izdal, vzeli dom in ga ubili. Toda Zajčeve prošnje in njegovo usmiljenja vredno stanje so žensko končno prepričale, da je njegova zgodba resnična. Začela je jokati. Prav tako tudi sam ves prevzet, je Zajec izgubil zavest. Takoj nato mu je pomagala v podstrešno sobo. Tam se je zrušil na posteljo in spal deset ur.

Ko se je končno zbudil, je bil poldan. Dobra žena ga je poživila s kozarčkom žganja in priznala, da je že mislila, da je mrtev. V tem zavetju, ki je bilo nalašč za to pripravljeno, je ostal še pet dni. Tedaj je prišla k njemu vsa razburjena s slabo novico, da so na poti partizani, ki preiskujejo vas. Stara ženica mu je dala obleko in nekaj hrane za pot ter ga je spremila do gozda; oba sta na ramah nosila grablje, kot da gresta na polje.

V teh petih dneh se je Milan precej opomogel. Odšel je v drugo vas, kjer je živela njegova sorodnica. V skrbah za oba, če ga dobe v hiši, je

odšel v bližnji gozd in si tam iz kamenja, slame in smrekovih vej zgradil majhno skrivališče. V tej luknji je preživel skoraj celo leto kot preganjana zver. V vas so večkrat prišli oddelki OZNE, politične policije, ki so preiskali vsako hišo in zasliševali domačine. Partizanske patrole so hodile mimo njegovega skrivališča in ob neki taki priliki je prav malo manjkalo, da ga niso odkrili. Toda zdaj je imel pištolo in ročno bombo in je bil odločen, da drago proda svoje življenje, predno spet pride v roke svojim sovražnikom, za katere je bolj kot kdo drugi vedel, kako ravnaajo z ljudmi, katerih ne marajo.

Po nekem duhovniku iz Ljubljane je Zajec slučajno zvedel za ilegalno zvezo, s pomočjo katere so spravljali begunce iz Jugoslavije v Italijo. Dne 6. aprila 1946 je zbežal čez mejo pri Gorici. Tam ga je zaslišal oficir Zavezniške vojaške uprave, kateremu je povedal svojo nenavadno zgodbo. Tako je bil kapetan Bentley prvi Anglež, ki je zvedel, kakšni zločini so se v imenu njegove države godili v mesecu maju in juniju 1945. leta.

Bentley mu je izdal uradno potrdilo, katerega Milan še vedno hrani, da lahko gre v Udine (Videm), kjer bo sprejet v begunsko taborišče. V Italiji je ostal do decembra 1947, nakar je emigriral v Argentino. Dogodki, ki jih je prestal, so se vžgali v njegov spomin. Vsaka podrobnost iz tistih petih dni v Kočevskem breznu je v njem še danes prav tako živa kot pred 40-timi leti. Tudi ne more pozabiti svojih bratov: Staneta, Naceta, Toneta in Jožeta, ki so ostali v tej grozni grobnici. Imel je še brata Janeza, katerega so komunisti ubili že leta 1944. Kljub vsemu trpljenju in izdaji, je Milan ostal dober in plemenit človek, brez zagrenjenosti v srcu. Sam daje vtis, da živi iz velike notranje sile. Osebnost je prepričan, da je bil večkrat rešen po Marijini svetinji, katero mu je dala njegova mama.

„Kakor gotovo zdaj sedim tu, sem prepričan, da mi nihče drug tedaj ni pomagal v tisti jami!“ mi je zatrjeval.

Drzen je tisti, ki bi mu ne verjel.

Trpljenje, katerega je Milan Zajec prestal, je daleč od Macmillanove razkošne palače v Caserti. Toda veliki državni interesi zadevajo preproste ljudi, zato bi ne bilo prav, analizirati komplicirane diplomatske in vojaške zadeve, ne da bi se obenem ustavili in malo pomislili na usodo tistih, katere so tako globoko prizadeli. Posebno okoliščine, ki so v zvezi z množičnim umorom v Kočevskem Rogu, ne kažejo le brutalnosti tistih, ki so jih izvršili, ampak tudi interese ljudi, ki so po svojih odločitvah končno odgovorni za te zločine.

Ena najvažnejših posebnosti v zvezi z množičnim pokolom v Kočevskem Rogu (in tudi drugod) so izredni varnostni ukrepi, katere je podzela jugoslovanska komunistična vlada, ki naj bi zagotovili, da ne pobegne nihče, ki bi mogel povedati resnico. Ni verjetno, da imajo odredbe o tako strogi tajnosti izvor samo v skrajni krutosti, ki je tako značilna za novi red. Zdi se, da je bila stvar politike, da se skrivnost Kočevskega Roga obdrži v največji tajnosti. Vendar kljub vsem odredbam Milan Zajec ni edini, ki je ostal pri življenju in je živa priča za deset in deset tisoče pomorjenih.

France Dejak je bil med domobranci v Vetrinju drug tak dvajsetletni fant. Njegova zgodba je med Slovenci precej poznana. Njegova mati, ki je bila vdova, je oskrbovala trgovino in gostilno. Ob času italijanske kapitulacije je bil France star osemnajst let. Tedaj so partizani njega in druge vaške fante prisilno mobilizirali in jih prisilili oditi v partizane. Kmalu jim je ušel, pa so ga spet ujeli in odpeljali s seboj k partizanom, kjer je potem ostal do maja 1944. leta. Tedaj je ponovno pobegnil od njih in se pridružil domobrancem v Ljubljani. V začetku maja 1945 je s svojo posadko branil svoj rojstni kraj Ribnico. Ob koncu vojne se je s svojimi brati in sestrami pridružil reki beguncev, ki so odhajali čez mejo in so 12. maja 1945 prišli v roke Angležem.

Ob koncu maja je bil tudi Dejak po Britancih poslan „v Palmanovo“, v resnici pa so jih na postaji Področca predali partizanom. Še na Jesenicah, na jugoslovanski strani železniškega predora, je videl več angleških vojakov (verjetno so bili del tajne „Sixth Special Force“), ki so komunistom pomagali pri vračanju ujetnikov. Njihova prva postaja je bilo taborišče v Kranju, kjer so ostali štiri dni. Tu so ločili oficirje od navadnih vojakov (NCO) in so jih oropali vsega, kar so imeli.

Potem so jih prepeljali v zloglasno škofijsko gimnazijo v št. Vid nad Ljubljano. Milan Zajec je tu prebil le nekaj ur, potem pa so jih takoj odpravili naprej proti Kočevju, toda zdaj, vsaj tako se zdi, so likvidacije zaradi prevelikega števila žrtev zastale, ker jih niso mogli sproti pobijati; zato je Dejak moral ostati v št. Vidu skoro en teden. On je bil priča nenehnega brutalnega pretepanja s puškinimi kopiti, koli in pasovi, s čemer so njihovi ječarji poravnavali stare račune. K sreči Dejaka ni nihče poznal, zato je še kar dobro prišel skozi. Bil je v skupini kakih 500 domobrancev, katere so stlačili v zavodsko kapelo, da so tam noč in dan stali. Po enkrat na dan so jim dali malo vodene zelenjadne juhe. Vročina je bila huda, pitne vode jim niso dali, zato so jetniki vsevkrižem cepali na tla. V štirih dneh so jih samo dvakrat ali trikrat pustili na stranišče.

Česar niti Zajec ne Dejak nista vedela, je, da so bili šentviški Zavodi določeni kot zbiralno taborišče za jugoslovanske žrtve še preden so ti prišli v Vetrinje. Srbski četnik Dimitrije Vojvodić je bil takoj po „osvoboditvi“ poslan v to taborišče. Vso vojno se je boril za jugoslovansko in zažvežniško stvar, v bojih z Nemci in Italijani je bil težko ranjen; ko pa so komunisti „zmagali“, je bil takoj aretiran. V drugi polovici maja se je že znašel med 5.000 srbskimi četniki in med 12.000 do 15.000 Hrvati in Slovenci, ki so bili pridržani v št. Vidu. Dvorišča in poslopja so bila potresena s trupli žrtev, katere so stražarji pobili za zabavo.

V začetku tretjega tedna v maju je partizanski komisar določil, da mora biti poslopje naslednji dan izpraznjeno, ker bodo prišli iz Avstrije novi transporti. Naslednji dan so skupino, v kateri je bil tudi Vojvodić, z žico zvezali po dva in dva ter jih odpeljali s kamioni. Rekli so jim, da bodo prestavljani v drugo taborišče blizu Celja, v resnici pa so jih odpeljali v

Kamniške planine, na južno stran avstrijske meje, kjer so bili skopani široki protitankovski jarki. Tu so s strojnicami končali več kot 30.000 jetnikov iz št. Vida. Vojvodič je bil med množico, katero so porivali proti jamam. Pred njim je bilo 80 duhovnikov, ki so prepevali verske himne, pa jih je strojnica po vrsti pokosila v jamo. Tedaj se je Vojvodiču posrečilo razvezati žico in je planil v gozd, ker bi raje umrl hitre smrti na begu, kot pa da bi ranjen obležal v jarku in se zadušil. Vojvodič misli, da jih je od tam ušlo kakih trideset. Sam je ponoči hodil po gozdovih, dokler ni 26. maja prestopil angleške črte. Imel je srečo, da so ga privedli k poštenemu oficirju, ki je poslušal, kaj se godi onstran meje, potem pa ga je spravil na varno v begunsko taborišče blizu Salzburga.

Ker se je pobijanje vršilo podnevi in ponoči in ker je nekaterim uspelo pobegniti, vse kaže, da so delali z veliko naglico. To tudi potrjuje, kar je že znano iz angleških uradnih virov, da je brigadir Toby Low 19. maja sporočil partizanskemu polkovniku Ivanoviču, da bo angleški „5. korpus vrnil vse jugoslovanske državljane, ki so na ozemlju korpusa“, 10.000 jih bodo izročili v Področici za prevoz v št. Vid. Za te ljudi je bilo treba taborišče izprazniti, kar so uredili tako, da so ujetnike, med katerimi je bil Vojvodič enostavno pobili.

Vrnimo se spet k Francetu Dejaku. 8. junija, teden dni za Milanom Zajcem, je tudi on zapuščal št. Vid in bil skozi Ljubljano poslan na pot proti Kočevju, kamor so odšli že tisoči pred njim. Na kočevsko železniško postajo so prispeli ob enih zjutraj, a so ostali zaprti v živinskih vagonih do jutra. Ob petih zjutraj so jih izložili ter jih odpeljali v kočevsko gimnazijo. Po Dejakovi sodbi jih je bilo v tej skupini okoli 800. Tisti, s katerimi je govoril, so bili prepričani, da se jim ne bo zgodilo kaj posebno hudega. Prišli bodo pred „ljudsko sodišče“, morda jih obsodijo na šest mesecev zapora — nihče ni pričakoval kaj hujšega. Ceste in poslopja je Dejak poznal kot doma v Ribnici ki je bila oddaljena le 18 kilometrov.

Iz šole so jih nagnali peš v prejšnji Dom slepih, kjer so vseh 800 natrpali v prvo nadstropje. Potem so jih po deset odgnali v manjši prostor, kjer so jim stražarji z žico zvezali roke na hrbtu, nato pa še v pare. Zunaj so jih naložili na tovrnjake. Morali so klečati, z glavami na podu, da bi nihče ne videl, kam jih peljejo. Toda France Dejak, kakor tudi Milan Zajec, je v tem kraju opravljaj policijsko službo, zato je vedel, kam gredo. Vsekakor je bilo za komuniste zelo važno, da skrijejo kraj svojega zločina. Ko so prevozili skozi Željne in zavili v gozd, so šoferji kar nenadoma začeli voziti počasi in so se dvakrat zavrteli v ozkem krogu. Tedaj so partizani začeli jetnike spraševati, kako se imenuje cerkvice na bližnjem hribu? Dejak je vedel, da je to cerkev Sv. Ane, pa je z drugimi vred molčal. Partizani so bili zadovoljni, da so z vožnjo jetnike zmedli in jim je to verjetno bilo v povod, da so klečeče domobrance začeli pretepati in jih brcati po glavah.

Zavili so na trato, kjer naj bi se začela morija. Preden so jih zme-

tali na tla, so jim na čevljih porezali jermene in jih sezuli. Potem so jih kakih deset minut boste potiskali proti jami. Bilo je v soboto zjutraj, 9. junija in sonce je že toplo sijalo na shojena gozdna tla. Tam so jih ustavili, jih razvezali in jim ukazali, naj se slečejo. Slekli so se; samo France Dejak, kot pred dnevi Zajec, je obdržal svoje spodnje hlače. Potem so jih spet hitro zapodili nekaj sto metrov. Dejak je opazil, da jih kakih dvesto ali tristo metrov od poti v polkrogu vodijo proti vhodu v jamo. Med potjo so jih divje pretepali, nekatere so pobili do smrti in so jih pustili kar tam, kjer so obležali. Pozneje je videl, kako so ta trupla metali v brezno.

Ob robu prepada je stražar Dejaka ustavil in mu ukazal, da ga pogleda naravnost v oči. Sledilo je nekaj vprašanj, kar si je France pozneje razlagal, da je partizan hotel samo videti, če ima kaj zlatih zob. V jami je potem videl ljudi z razbitimi čeljustmi in so krvaveli, ker so jim izpulili zobe. Dejak takih dragocenosti ni imel, zato je partizan takoj dvignil puško in nameril nanj. France ni čakal strela, ampak se je hitro vrgel čez rob v jamo. Odkar je Milan Zajec naredil svoj izredni beg, je minilo že štiri dni, zato se je višina mrtvih trupel znatno zvišala ker so iz št. Vida dnevno prihajale nove pošiljke.

Partizan je sprožil istočasno, ko je Dejak skočil. Takoj je začutil, da je krogla prebila stran njegove noge. Z vso težo je padel na nametana telesa in nekaj časa v tisti temi ni ničesar videl. Ko pa so se njegove oči privadile teme, je ob stenah opazil nekaj težko ranjenih, ki so mu klicali, naj hitro zleze od tam, dokler druga telesa ne padejo nanj. Naredil je tako in je potem mogel iz varnega kota položaj malo bolje presoditi. Rob brezna je bil kakih petnajst metrov nad njim; kako globoka je bila jama, tega ni mogel nihče vedeti.

Opoldne je bil Dejak že toliko priseben, da je mogel presoditi položaj. Do zdaj je padlo v jamo kakih 6.000 žrtev, od teh je bilo dvanajst še živih, stisnjenih ob steni. Govorili so, kako bi se rešili in ogledovali grčaste korenine drevesa, ki je viselo kakih pet metrov od stene kot posledica miniranja, čemur je bil priča Milan Zajec v teku svojega petdnevnega bivanja v jami. Na drugem koncu je bilo deblo, debelo približno 25 centimetrov. Še tisto noč, bilo je okrog polnoči, je Dejak brez posebnih težav splezal po tej naravni lestvi in jo ubral v gozd. Verjetno je bilo to isto drevo, po katerem se je rešil tudi Milan Zajec.

Na desni strani je Dejak videl goreti velik ogenj, okrog njega pa je bilo zbranih kakih dvajset komunističnih vojakov. Za trenutek je postal, da se je oddahnil, potem pa se je začel umikati proti drevesom. Sijala je polna luna, zato mu ni bilo težko najti poti, ko se je privadil teme. Neprevidno je stopil na suhljad, ki se je glasno prelomila. „Stoj!“ so zaklicale straže in Dejak je obstal kot pribit. K sreči stražarji pri svetlem ognju niso mogli razločiti, kaj je v temi in so verjetno mislili, da je bila le kaka žival. Drug za drugim so se spet obrnili nazaj proti ognju.

Dejak se je še kakšnih sto metrov previdno plazil proč, potem je po-

spešil hojo. Hodil je vso noč in še drugi dan, oblečen samo v spodnje hlače, noge pa je ovil s srajco, katero je vzel nekemu mrliču v jami. Na poti je srečal kmetico, ki mu je pomagala. Zanj je bila to zelo težka pot, ker je imel stalne privide, da je obdan od partizanov. Nenadoma se je zgrudil in obnemogel obležal za dve uri. Potem je spet prišel k sebi in prišel domov. Zelo se je prestrašil, ker je našel dom prazen, samo domači pes ga je veselo pozdravil. Odpravil se je v posteljo, ves v strahu, če so mater morda odpeljali, ali pa je bežala pred partizani. Vendar ob petih zjutraj se je vrnila in bila vsa srečna, da je našla svojega sina. Povedal ji je svoje strašne izkušnje in ji dopovedoval, kako važno je, da nikoli prav nikomur ne pove, da se je on rešil iz pokola v Kočevskem Rogu.

Po dveh ali treh tednih poležavanja doma je začutil dolžnost, da si poišče varnejše zavetje. Potem se je skoraj tri leta skrival po raznih krajih. Prvega pol leta je bil od pretepanja, ki ga je bil deležen, preveč izčrpan, da bi mislil na beg. Pozneje pa so se on in tisti, ki so bili z njim, vdajali praznemu upanju, da bo Titova primitivna diktatura kmalu propadla. Končno je 22. maja 1948 odšel čez mejo v Avstrijo.

Pozneje je zvedel, da so komunisti nekako odkrili, da jim je ušel. Kot posledico so njegovo mater držali na sodnji šest mesecev, potem pa so jo obsodili na tri leta zapora. Hudo, ki ga je prestala v ječi, je tako uničilo njeno zdravje, da so jo po dveh letih izpustili. France se je najbolj čudil izrednemu prizadevanju komunistov, da bi zvedeli, kako mu je uspelo pobegniti iz kočevskega brezna. Ko so se komunisti polastili oblasti, so po vsej Jugoslaviji pobili na stotisoče ljudi, pa tega niso niti skrivali. Toda Dejakovo mater so kar naprej obiskovali višji oficirji OZNE in jo spraševali o vseh podrobnostih v sinovi zgodbi. Na vsak način so ga hoteli dobiti v roke. Nekoč se bo pokazalo, zakaj tako obsedena skrb ravno za množični umor v Kočevju.

Komunističnim oblastnikom se mora zdeti neverjetno, da bi se kdo mogel rešiti iz tega pokola in, če poslušáš pripoved preživelih, je to res čudežna rešitev. Poleg Zajca in Dejaka je samo še eden, ki je ušel in preživel, da lahko pove svojo zgodbo. Tudi s tem sem osebno govoril. Čeprav se njegova zgodba v podrobnostih v marsičem ujema s prejšnjima dvema, je njegov primer tako izreden, tako važen za razumevanje skrivnostne konspiracije v Celovcu, katerega posledica je bila morija v Kočevju, da je neobhodno potrebno zaključiti to poglavje z zgodbo Franceta Kozine.

Kozina (se ne sme zamenjati s Kozinom, katerega smrt je omenjena v 2. poglavju; obe imeni — France in Kozina — sta v Sloveniji splošno poznani) je bil nekoliko starejši od prvih dveh rešencev. Tedaj je bil star 24 let. Doma je blizu Ribnice, iz iste občine kot Dejak in je pomagal očetu na majhni kmetiji. Leta 1942 so ga Italijani poslali v koncentracijsko taborišče v Italiji, od koder se je vrnil maja 1943. Takoj po vrnitvi so ga ugrabili komunistični partizani, da bi se z njimi bojeval proti lastnemu narodu. Smešno je govoriti o partizanih kot o vojaški sili, kajti njihovi vo-

ditelji so skrbeli največ za to, da jih okupator ni napadal. Končno jim je spet ušel in šel domov, januarja 1944 pa se je pridružil domobrancem. Nekaj časa je stražil dolenjsko železnico, zadnje štiri tedne pa je bil v Kočevju z Milanom Zajcem in z enim njegovih bratov.

Ob razpadu Ljubljanske pokrajine, v začetku maja 1945, je posadka iz Kočevja odšla proti severu, da se z vlakom odpeljejo čez mejo v Avstrijo. Toda vlaki so bili prenatrpani z drugimi begunci in tako se je znašel v koloni lokomotiv, vagonov in tovornjakov, dolgi morda dvajset kilometrov. V Lescah so zapustili vlak in šli peš čez Karavanke. Partizani so od časa do časa nanje streljali, a so jih domobranci hitro pognali v beg.

Ob prestopu čez reko Dravo so jih sprejeli angleški vojaki, ki so jih začeli ropati vsega, kar se jim je zdelo kaj vredno; podobno se je zgodilo tudi tudi drugim beguncem. Za Franceta Kozina je bilo to veliko razočaranje. Vsa leta vojne so Britanijo smatrali za zvesto zaveznico Jugoslavije in v primeri z drugimi vojaki so se Britanci vedno vedli kot „gentlemani“. V vetrinjskem taborišču je bila morala visoka. Želja vseh je bila, da se čimprej spet vrnejo domov in se spoprimejo s partizanskimi tolkami.

Prišla je težko pričakovana novica, da bodo premeščeni v Palmanovo. 29. maja je bila njegova edinica predana partizanom na železniški postaji Maria Elend-Podgorje. Kakšno razočaranje za Kozina in vse druge, ko so spoznali, da so izdani. Ko za beg ali zavetje ni bilo več nobene možnosti, je ostala le želja po hitri smrti. V Kranju je bil priča, ko so umorili Pol-deta Komana, Kozina, ki je Komana dobro poznal, je bil med tistimi, ki so bili določeni, da ga pokopljejo v kotu taborišča.

Drugo jutro so iz Vetrinja pripeljali novih 2.000 ujetnikov. V taborišču je nastala strašna stiska. V tej skupini se je pokazala neka posebnost; srečavalo se je toliko poznanih obrazov, kar je za majhen narod, kot smo Slovenci, razumljivo. Kozina je poznal mnogo sojetnikov; med novimi sta bila tudi dva mladoletna brata iz njegove rojstne vasi.

Čez tri dni je bil Kozinov transport spet na progi Vetrinje-Kočevje. Ustavil se je v škofijskem zavodu v št. Vidu. Tam je prišel v zavodsko kapelo. Obisk stranišča je bila prava muka ker so jih med potjo partizani čakali in jih do nezavesti pretepali. Prihajali so zaslisevalci, med katerimi je Kozina spet videl poznane obraze. Neki partizanski kapetan, ki je v šoli sedel dve klopi pred njim, ga najbrž iz sočutja ni hotel poznati. Sledila je preiskava do nagega. Komaj se je Kozina slekel, se je „spraševalec“ pognal vanj in ga začel biti z zaponko težkega pasu ter ga s škornji brcal v prsa. Tudi drugi jetniki so bili deležni istega, tako da je bil ves prostor v kratkem času ves krvav. V tem prostoru niti smrt ni izgledala tako strašna. Kozina je bil še mlad in brez družine. Najbolj se mu je smilil starejši mož blizu njega, Anton Zidar, na katerega je doma čakala noseča žena s tremi otroki.

Toda Kozina je bil mlad in močan, zato v št. Vidu ni umrl, kot je toliko drugih. 8. junija popoldne so ga z vlakom odpeljali proti Kočevju.

Med potjo in ob prihodu v Kočevje so jih stražarji divje pretepali; Kozina sploh ni štel, kolikokrat se je to zgodilo. Med potjo je opazoval nekatere mlajše prijatelje,, s kakšnim hrepenenjem so gledali skozi zamrežena okna. Njemu se je to zdelo odveč, nespametno; naj že pride konec, da bo vsaj konec trpljenja.

Tam so jih z žico zvezali v pare ter jih porivali v prenapolnjene prostore. Od vročine in slabega zraka so izgubljali zavest. Zapetja in roke so postajale modrikaste, ker je žica rezala v meso in je v žilah zastajala kri. Zmetali so jih na tovornjake, kjer so morali klečati in gledati v tla, kot vsi drugi pred njimi. Na vsakem tovornjaku sta čepela dva stražarja in pazila, da nihče ni dvignil glave in skušal videti, kam jih peljejo. Kot se je dogajalo tudi pri drugih konvojih, so šoferji v bližini morišča po dvakrat obrnili, stražarji pa so jetnike spraševali, če vedo, kje so. Tedaj so že prav blizu slišali rafale iz strojnic.

Kozina se še živo spominja tistih trenutkov. „Nihče ni spregovoril niti besede... V začetku smo vsi molili potihem, zdaj pa smo začeli moliti naglas. Vedeli smo, kakšni ljudje nas imajo v rokah, s kom imamo opravka in česa so zmožni. Vedeli smo, da je to naš konec.“

France Kozina je bil med zadnjimi, ki so jih potegnili s tovornjaka. Ko so mu porezali jermena na čevljih in ga sezuli, je pred seboj zagledal grupo partizanskih rabljev. Oboroženi so bili z raznim orožjem in orodjem, ki je bilo napravljeno nalašč za mučenje in ubijanje, kot so: sekire, senene vile, ali zakrivljeni noži, pritrjeni na kole. Med morilci je takoj zagledal moža, s katerim je bil leta 1943 v južni Sloveniji na partizanskem oficirskem tečaju. Kozina se je stresel od strahu, oni se je obrnil proč, toda France je na njegovem obrazu jasno videl, da ga je sram. Kot prej Francetu Dejaku, je nervozna hitrica vsega dogajanja zdaj tudi Kozinu rešila življenje. Ostal je zvezan. Potisnili so ga prav na rob jame. Njegov rabelj je bil Karl Franc iz sosednje vasi. Franc ga je pogledal naravnost v obraz ter ga vprašal po imenu in kraju rojstva. Ko je Kozina za hip pomislil, zakaj ga to sprašuje, je na njegovi strani opazil zaboj od streliva, ki je bil poln zlatih zob, prstanov in ur. Pri tem poslu partizani niso izgubljali časa. Zaboj je bil ves krvav od razbitih čeljustih in porezanih prstov.

Franc je vanj nameril svojo svetlo, novo pištolo in mu ukazal, naj počepne. Ko je to naredil, se je zabliškalo in mu zagrmelo v obraz. Na glavi je začutil žgočo bolečino, vendar je instinktno ritensko padel v prepad. Krogla mu je šla skozi lase in samo malenkostno ranila kožo na glavi, nevarno pa ni bil ranjen. Padajoč v globino, je zgrabil za deblo drevesa, ki je viselo v jamo in tako omilil padec. Pri tem je s peto udaril ob ostro skalo, ki je štrlela iz stene in se ranil do kosti. Rana je zevala do kosti. Začel se je plaziti čez tisoče mrličev, ki so se tu nakopičili v desetih dneh klanja. Dve uri po smrti se začno telesa razkrajati: koža postane spolzka, se loči od mesa in iz ran se poceja voda. Gosti roji muh so začeli obletavati to premikajočo se maso. Bilo je zelo mrzlo. Iz teme nekje zadaj je zaslišal

slaboten glas, ki ga je priganjal, naj se hitro povleče na stran, dokler komunisti ne začno metati bombe. Ko se je priplazil v ozadje, je tam našel moža, ki je ležal za kupom nagih teles. Poleg njega je bil še nekdo živ; tega je po glasu spoznal kot mladega študenta, katerega je poznal. Ta je bil v jami že štiri ali pet dni. Drugo jutro je bil mrtev. To noč je ušel Frank Dejak. Oba sta bila na istem tovornjaku, pa drug za drugega nista vedela, da sta se rešila iz te grobnice.

Kozinu je uspelo z mrličev zvleči nekaj perila, da se je obvaroval mraza. V steni je našel moker kamen, katerega je od časa do časa dizal, da si je glasil vedno hujšo žejo. Do jutra 10. junija se je znašel v grupi kakih dvanajst preživelih, katerim se je posrečilo, da so se privlekli k steni. V obupu je nekdo svetoval, da je tu nekje stranski rov. Potem so dalj časa vlačili mrliča sem in tja ter iskali, toda brez uspeha.

Drugi dan je začelo Kozina skrbeti, da bodo vsi od lakote umrli, ker ni bilo izhoda. Stene te votline so bile višje kot telefonski drogovi, čeprav je kup trupel narastel za več kot tri metre. Potem so se spet začele eksplozije, kakršne je že pred tednom doživljal Milan Zajec. Te nepričakovane eksplozije so ga tako pretresle, da je bil prepričan, da je prišel konec. Toda, ko je bobnenje potihnilo in se je dim polegel, je opazil, da je miniranje dalo nove možnosti rešitve. Gornji robovi so se zrušili na mrtva telesa, stene pa so postale bolj dostopne. Drevo, ob katero se je odbil pri padcu v brezno, je zdaj stalo proč od roba, z deblom globoko zadrto v mrtva telesa. Preživeli so se odločili, da ponoči uidejo, ker so se zelo bali, da bodo partizani vse polili s petrolejem in zažgali.

Nekako ob dveh zjutraj so se zbrali, da bi s skupnimi močmi splezali po steni, ki je bila po eksploziji bolj položna. Prvi je poskusil Karel Turk, a je sredi stene omagal. France Kozina ga je z nadnaravno močjo porinil od spodaj, da je zlezal čez rob. Kozina se je izčrpan opotekel nazaj, a je kmalu šel na pomoč Janku Sveterju. Janka so spravili na pol pota na neko varno skalo v steni, a zaradi velike izčrpanosti ni mogel dalje, zato je obvisel tam. Oni spodaj so prosili Turka, naj gre in dobi kako vejo ali konec žice s kupa, s katero so bili jetniki prej zvezani. Predno je bilo kaj narejeno, se je stena zrušila in velike skale so podsule spodaj stoječe. Sveter se je končno le nečesa oprijel in povlekel na varno.

Kozina je videl, da ne more nič pomagati ranjenim in umirajočim, sam pa je bil še pri moči in odporen. Poskusil je preplezal steno. S pomočjo Karla Turka se je povlekel ven na travo. Onkraj jase se je začelo svetlikati jutro, zato niso smeli izgubljeni časa. Vsi trije: Turk, Sveter in Kozina — so se zatekli v gozd, v vednem strahu in prividih, da jih zasledujejo partizanski tanki. Hodili so skoraj dva dni in dve noči, dokler niso prišli v začasno zavetje na Kozinovem domu. Kozinova prijatelja sta se tam ločila in odšla svojo pot.

Ne dolgo potem sta se Kozina in Dejak spet srečala. Preden sta bila vržena v brezno, sta bila oba na istem tovornjaku, a Dejak se je rešil eno

noč pred Kozinom. Potem sta se skoraj tri leta skupaj skrivala po različnih krajih. O kočevski jami je redkokdaj kdo kaj spregovoril, tako strašni so bili spomini. Če je kdo o tem kaj omenil, je bilo to v času občutka največje varnosti, da sta se tako otresla misli na strašna doživetja.

Končno je Kozina s pomočjo simpatizerjev pobegnil na varno v Italijo. Šele pozneje se je zavedel, kako veliko srečo je imel. Janko Sveter je pozneje utonil — nekateri pravijo, da po nesreči, spet drugi pa njegovo smrt pripisujejo zločinski OZNI. Tudi Karel Turk je nesrečno končal. Bil je ujet in vržen v ječo ter krivično obsojen. V ponovnih preiskavah so dognali, da je res preživel kočevski pokol. Neka žena, ki je Turka poznala in je bila z njim skupaj zaprta, je o njegovi usodi povedala Kozini, da so ga odpeljali nazaj v Kočevski Rog in ga ob robu tiste jame križali.

Pričevanja treh preživelih: Zajca, Dejaka in Kozine — je potrdil mlad fant, ki je pozneje od komunistov pobegnil in leta 1953 podal poročilo o svojih doživetjih. Bil je član 11. dalmatinske brigade, ki je sodelovala pri „Titovi zasedbi Trsta“. Dne 25. maja, ali blizu tega dne; en dan potem, ko je 5. korpus začel množično predajo. Njegova edinica je morala pripraviti oddelek izbranih mož za varstvo 60 ali 70 krvnikov (executioners). Ta oddelek je bil pod vodstvom Nikole Maršiča. Takoj naslednji dan, 26. maja, so ti krvniki prišli v št. Vid, zasedli taborišče in izvrševali krutosti, o katerih smo že poročali. Naslednji dan so izbrali približno tisoč ujetnikov in jih pomorili v neki večji jami na deželi blizu Ljubljane. (To je bilo Brezarjevo brezno pri Podutiku, šest kilometrov jugozahodno od št. Vida. Tu so z noži poklali najprej domobranske ranjence, katere so zajeli v Lescah, potem pa druge domobrance, največ domačine. — Dopolnilo v oklepaju napisal prevajalec —.)

28. maja so bili ti krvniki s svojim spremstvom poslani v Kočevje. Ta mladi partizan to takole opisuje:

Naša naloga je bila, da ujetnike stražimo do prihoda kamionov, ki jih odpeljejo od tod... in da jih naložimo. V času osmih dni našega bivanja v Kočevju je tja vsakih 24 ur pripeľjalo deset ali več vlakov. Vsak vlak je bil sestavljen iz deset do dvajset živinskih vagonov, vsi dobro zaprti in zaklenjeni, vsi polni jetnikov. Prišli so iz Ljubljane in iz drugih krajev. Večina jetnikov so bili moški, nekaj pa tudi žensk. Te ženske so postale žrtve množičnega posiljevanja, kakor hitro so jih pripeľjali v poslopje, katerega smo mi stražili. Med jetniki je bilo tudi precej petnajst ali šestnajst let starih fantov. Videl sem, kako je slovenski kapetan svetlih las enega od teh fantov rešil, da ni bil ustreljen; verjetno, ker je poznal ali njega ali njegovo družino.

V kolikor sem prišel z njimi v stik, je bilo med ujetniki več Hrvatov kot Slovencev. Pripeljali so tudi nekaj srbskih četnikov. Ne vem več, v katere edinice so vsi ti spadali. Slišali

smo, da je bilo v času teh osmih dni tu pobitih trideset do štirideset tisoč jetnikov v dveh bližnjih kraških jamah.

Osmi dan so v čast in zabavo tej „četi krvnikov“ priredili ples. Pripeljali so jim tudi ženske, moški pa so se bahali, da so v minulih osmih dneh „likvidirali“ trideset do štirideset tisoč ljudi. Sodeč po številu jetnikov, ki so odhajali iz poslopja, katerega smo stražili mi, je moralo biti več kot trideset tisoč žrtev. Ker smo iz tega kraja odpeljali več kot dvajset železniških voz obleke, se mi zdi, da je moja sodba precej točna. Med ujetniki sem videl samo deset do petnajst žensk, vendar je bilo pobitih veliko več. Naravno, da tudi nisem videl prihoda vseh vlakov, ker so se službe menjavale. Vem, da žensk niso slekli v bližini poslopja, kjer smo bili mi, ampak so oblečene peljali na morišče. Bile pa so ponovno onečaščene pri jamah pred zadnjo postajo.

Med ujetniki je bilo tudi približno dvesto dečkov, med štirinajst in šestnajst leti starosti, ki so nosili uniforme ustaške mladine. Vsi ti so bili pobiti, razen enega, katerega je rešil slovenski kapetan. Trdili so, da so nedolžni in da niso storili nič hudega. Mnogi so jokali kot ženske.

Zadnji dan ubijanja je bila sobota (9. junija?). V poslopje, kjer so bili ujetniki predno so jih odpeljali na morišče, je prišlo pet ali šest višjih partizanskih oficirjev. Ti oficirji... so prišli pogledat, kako smo pospravili obleko in dragocenosti jetnikov.

Ta nadzorna komisija se je v našem poslopju ustavila komaj za pol ure. Potem so odšli v gozd, da pregledajo masovna grobišča. Slišal sem, da so prišli v Kočevje zato, da se pripravijo kako se je ubijanje izvršilo in da zagotove, da so bili vsi vidni znaki pokola, t. j. vse jame, kamor so žrtve zmetali, pokrite. Preden so odšli iz Kočevja, smo iz gozdov slišali še več eksplozij. Domnevali smo, da so z bombami ali dinamitom nasuli še več skal... na mrtve.

V nedeljo zjutraj ob sedmih se je ta četa „pokončevalcev“ z vlakom odpeljala na Bled na počitnice. Tega tedaj nisem vedel, zvedel sem pa to veliko pozneje, ko so ti morilci prišli nazaj v svoje čete, ki so medtem odšle v Makedonijo. Pripovedovali so mi, da so za pobijanje v Kočevju dobili dvanajst dni počitnic na Bledu, kjer so stanovali v luksuznem hotelu z najboljšo hrano, kjer so imeli na razpolago čolne, glavni stan 26. dalmatinske divizije pa je zanje dobil igralce-amaterje, ki so zanje vsak večer igrali na odru. Nadalje so vsi „likvidatorji“ od Titove vlade prejeli po dva ali tri odlikovanja, zlate ure, kamere in druge dragocenosti.

S Titovega stališča so bila ta odlikovanja zaslužena. Toda napor tistih

dni je tudi od teh močnih izbrancev zahteval visoko ceno. Slišal sem, da so nekateri od teh postali božjastni — mogoče je takoimenovana „partizanska bolezen“ neke vrste živčni zlom. To je zelo verjetno. V Sovjetski zvezi imajo člani MVD (vojaška obveščevalna služba) posebno bolnišnico za častnike, ki trpe na bolezni „preobilnega zasliševanja“. Neki član MVD je priznal, da je statistično dokazano, da kdor v tem uradu dela tri leta, postane živčno uničen. Navadni znaki za to bolezen so spolna nezmožnost in potreba po morfiju in kokainu.

Neki drug partizan, ki je bil v podobni službi, to potrjuje, ko dodaja zanimive podrobnosti:

Ne vem točno, koliko tovornih vlakov z ujetniki je v sedmih ali osmih dneh našega bivanja v Kočevju prispelo sem. Navadno so vlaki z ujetniki pripeljali na postajo pozno zvečer ali pa zgodaj zjutraj. Komunistična oblast ni hotela, da bi civilisti vedeli, kaj se tu dogaja. Vsak vlak je imel deset do dvajset tovornih vagonov, ujetniki pa so bili popolnoma izčrpani in do smrti izstradani. Vedeli so, kaj jih čaka, a so bili tako izmučeni, da jim je bilo vseeno...

Moja dolžnost je bila, da sem ujetnike spremljal od postaje do barak in do njihovih zadnjih bivališč. Ker sem to opravljal samo en dan, morem le ugibati, koliko jetnikov so pripelali sem v pokol. Po pripovedovanju drugih, ki so bili tam, bi sodil, da so jih pobili dvajset tisoč. Za ta množični pokol so formirali posebno četo zagrizenih marksistov. Namestnik komisarja te čete je bil Albert Stambuk.

Ko je bila ta masovna morija končana, so jamo minirali in jo do vrha zasuli. Možno je, da je bilo precej žrtev iz zadnjih dni še živih, ko se je to zgodilo. Potem so tam naokrog zasadili mlade mecesne, podobno kot so Sovjeti skušali zakriti kraj svojega zločina v Katynu. Danes je ta kraj prepovedano ozemlje, vendar je pred nekaj leti neki slovenski izseljenec ob obisku domovine obiskal tudi ta kraj in napravil nekaj fotografskih posnetkov. Jasno se vidi razlika med mlajšimi mecesni in brezami ter med onimi smrekami, mecesni in brezami, ki so tam rasli že pred morijo. Kraj ustja v jamo se še vedno razločno pozna, ker je zemlja poseдена, kjer je v začetku bila ravna. Ta slovenski obiskovalec je po bližnjih drevesih videl znake, da sorodniki pomorjenih tvegajo svoja življenja, ko obiskujejo grobove padlih. Po skalah so ostanki zgorelih sveč, na drevesu visi rožni venec, v debla pa so vrezana znamenja križa s kraticami NSD — Naši Slovenski Domobranci.

Sedanja komunistična diktatura v slovenski javnosti ne more več obdržati popolnega molka o tej tragediji. Jugoslovanski zgodovinar Dušan Bilber je 18. oktobra 1984 v Književnih listih objavil članek, v katerem je zbudil pozornost, da je med jugoslovanskimi izseljenci in zapadnimi znanstveniki o tej stvari vedno več zanimanja.

Naslednje: v članku, ki so ga vladni organi zelo napadli, je mlada slo-

venska pisateljica Spomenka Hribar v zvezi z žrtvami v Kočevskem Rogu zapisala sledeče:

„Odpreti moramo svojo zgodovino. Vendar ključ do teh vrat ni v iskanju, kdo je kriv, ampak v popolni analizi zgodovinske poti našega naroda v tej dobi. Če se pa kot narod ne naučimo objokovati vse mrtve, potem tega ključa ne bomo nikoli našli. Samo iskrena in pogumna zavest je zmožna, da zločin prizna kot zločin, in tudi, da ti množični grobovi, kjerkoli so, spet postanejo sveta zemlja, katero lahko vsak obiše, če je že izkop in dostojen pogreb po naši civilizaciji in kulturi nemogoč. Ne zato, ker so bili domobranci, ampak zato, ker so bili ljudje. Mrtvi so mrtvi, kaj več zanje ne moremo storiti.

Sredi Ljubljane, v njenem srcu, moramo postaviti spomenik, ki naj kliče v nebo o strašni tragediji našega naroda. Na tem spomeniku naj bo skromen napis: ‚Umrli za svojo domovino‘.

Vendar se zdi nemogoče, da bi prišlo do takega narodnega zadoščenja, do narodne sprave, dokler sedanja vlada ostane na oblasti. Zanimivo je, da so se 20. maja 1985 komunisti zbrali na posebno svečanost v Poljanah, to je prvi kraj na jugoslovanski strani pri Pliberku, od koder so jim Britanci prav v tem mesecu izročili na tisoče žrtev. Višek praznovanja naj bi bil govor tedanjega predsednika slovenske vlade Staneta Dolanca. Najprej je govoril o Titovi strategiji in taktiki, s katero je lastnoročno uničil nemško vojaško moč. Nato je začel govoriti o „novem socialnem redu“, katerega mnogi ne marajo, vendar ti politični nergači ne bodo nič opravili proti iskrenosti in modrosti ljudskih mas. Nato je Dolanc nadaljeval: Kaj naj odgovorimo tem, ki danes, po štiridesetih letih po svoje razlagajo ta dejstva in jih trgajo iz celega konteksta tedanjih vojaških in političnih razmer? Možno je, da so bile kakšne osebne tragike, toda oni poskušajo po teh dokazati nečloveškost naše revolucije... (Hotel je reči, da o kakih narodni spravi ni govora.) To je nazadnjaštvo, to je napačno gledanje prav iz zgodovinskega stališča, proti človeški pameti. Nikdar ne moremo govoriti o spravi med revolucijo in kontrarevolucijo... Ti nas sedaj napadajo, vendar noben od naših narodov še nikoli ni bil tako svoboden kot zdaj, in še ni videl takega gospodarskega in kulturnega razvoja kot zadnjih trideset let. (Delo, Ljubljana, 20. maja, 1985)

Večina ujetnikov iz vetrinjskega taborišča, katere so Angleži predali komunistom, je bilo pomorjenih v Kočevju. Kot kažejo poročila teh žrtev, je bila OZNA do skrajnosti zaposlena, da je v tem kratkem času izvršila ta množični umor. Zaradi tega se je ta mrtvaški spreved ustavil v prehodnih taboriščih v Škofji Loki, v Kranju in št. Vidu. Hitrost je bila bistveni faktor, da se ta operacija izvrši v celoti in v največji tajnosti. Zato je bil Toby Low prisiljen odpreti še eno pot, ki je tekla preko Pliberka (Bleiburg) v Celje in Maribor. Ta pot je vodila v prav tako strašno smrt, kot se je to dogodilo v kočevskem breznu.

Janez Drnule je bil v drugi skupini domobrancev, ki so 28. maja zapustili Vetrinje in bili odpeljani proti Pliberku. Njegov poveljnik mu je rekel, da so na poti v Italijo, zato je z nekim olajšanjem splezal na angleški tovornjak. Vendar je o tem začel kaj kmalu dvomiti. Namesto da bi zavili proti zahodu v Trbiž (Treviso), so se odpeljali proti vzhodu. V Pliberku so doživeli strašno razočaranje: bili so izročeni partizanom, ki so nanje že čakali. Takoj so jih naložili na vlak in jih odpeljali v Dravograd. Tu je bil nastavljen angleški zvezni oficir ki je skrbel, da je šlo vse tako kot je bilo dogovrjeno. Je popolnoma neverjetno, da ta oficir ni nič vedel o mučenju in umorih v mestu v času, ko so njegovi predpostavljeni iz Pliberka vrnili na stotine četnikov. (B. Karapandžić: Jugoslovansko krvavo proleće). V Slovenjgradcu, štiri postaje od Dravograda, so prespali v neki šoli. Tu so jih razdelili v različne skupine in so jih po stranišćih zelo pretepali.

Drugo jutro so jih s tovornjaki prepeljali do vasi Misljinje. Ker sta bili od tu naprej cesta in železnica zaprti, so jih razložili in so morali peš do Celja. Med potjo so partizane spraševali, kaj se bo z njimi zgodilo. Ti stražarji, ki o njihovi usodi verjetno niso vedeli nič več kot oni sami, so jim dajali korajžo. Toda Drnule, ki je vedel, kakšen teror in nasilje so partizani izvajali v Sloveniji že več kot dve leti, od takih sovražnikov ni pričakoval nobenega usmiljenja. Dolga hoja v štiristopih se je zakasnila v noć. Tedaj sta Drnule in njegov prijatelj sklenila, da izgineta v temo. Potem, ko je nekajkrat samo za las ušel, se mu je čez nekaj mesecev posrećilo priti na varno v Italijo.

Drnule je imel srećo. Prijatelj mu je zašepetal: „Zdaj ali nikoli... Skoći!“ Če bi ne bilo njega, bi Drnule verjetno ostal v koloni. Zaćele so prihajati vesti o usodi njegovih prijateljev in vseh drugih, ki so šli po tej poti. Neprestano so jih pretepali, nekatere do mrtvega, kar se sliši tako enostavno, a je vendar bilo tako grozno. Ta njihov pohod se je nadaljeval v koncentracijsko taborišće v Teharje, ki leži sedem kilometrov vzhodno od Celja. Tu so jih kar naprej pretepali in mućili, med zasliševanjem pa so jim vse pokradli. Kakih 80 domobranskih ćastnikov so loćili od ostalih jetnikov in jih odgnali na drugo dvorišće, potem pa v klet pod skladišćem, kjer so jih mućili. Ko so jih od tod gnali na morišće, so drugi jetniki videli najgroznejši prizor. Takole pravi prića: „Roke so imeli zvezane na hrbtu, njihove glave pa so bile ena sama rana. Od udarcev so bili tako izmalićeni, da jih ni bilo mogoće spoznati. Lica so jim bila otekla, namesto oći pa smo videli samo krvave ćrte. Čeljusti so imeli prebite, zobe in ćeljusti razbite in iz ust je polzela kri.“ Vso skupino so masovno postrelili s strojnícami in jih zmetali v protitankovski jarek.

Ker tu ni bilo naravnih jam, ki bi sprejele tako veliko števílo žrtev, je bilo pobijanje v Teharjah veliko bolj počasno kot v Koćevju.

Skozi pet tednov so vsak večer pripeljali osem do deset velikih tovornjakov in nanje nalagali zvezane domobrance. Nalagali so jih kot drva. Žrtve so bile že napol mrtve. Mućili so jih

tako strašno, da so se iz pokritih tovornjakov slišali naravnost živalski, divjaški glasovi ponorelih ljudi. Rdeči spremljevalci so skakali po teh izmaličenih telesih. To se je ponavljalo vsako noč, dokler niso vseh odpeljali.

Preživeli jetnik, ki je podal to poročilo, je slučajno zvedel, kje so pokopali nekaj teh žrtev:

Včasih smo morali voziti tudi zemljo. Od nekdaj so privlekli polomljen nemški voz. Kakšnih trideset se nas je spravilo okrog voza, nekateri so vlekli, drugi porivali, a je vseeno šlo počasi, ker nismo imeli nobene moči. Naložili smo tri kubične metre zemlje, jo vlekli v klanec in po drugi strani v dolino. To se je dostikrat ponovilo.

Proti koncu julija smo s tem vozom šli na južno stran taborišča. Nalagali smo zemljo in jo vlačili na prostor levo od glavnega vhoda, kjer je bila včasih majhna globel. Ta kraj je bil zdaj ves prekopan in zemlja razrita. Na to planjavo smo navozili gotovo več kot dvesto kubičnih metrov zemlje. Ko smo hodili tam, smo imeli občutek, da je vse na vodi. Zemlja se je udirala; noga se ti je do gležnjev udrla v nekaj mehkega in gnilega, kar je bilo ponekod pokrito samo z dva placa debelo plastjo blata. Nihče ni upal kaj odkopati, da bi videl, kaj je spodaj, da se zemlja tako čudno premika kot da je živa. Tudi nismo upali kaj vprašati, vsi pa smo vedeli, da hodimo po truplih pomorjenih, ker je bil vsepovsod tak smrad, da ga je bilo težko prenašati.

Človek, ki je to povedal, je bil odpuščen 18. avgusta. Kljub vsemu prestanemu je peščica jetnikov do takrat preživela in so bili amnestirani in izpuščeni. Jasno je, da so bili komunistični organizatorji tu, kakor njihovi tovariši v Kočevju, zelo zainteresirani, da se resnica o množičnem pokolu ne izve. Predno so nam dali odpustnice, nam je neki komunist rekel: „Zdaj boste spuščeni na svobodo, toda če bo kdo od vas le z eno besedo izdal, kar je tu videl ali slišal, bomo prišli in ga ustrelili doma!“ Skupina desetih, ki so ušli in bili ponovno ujeti, je bila posebno barbarsko pomorjena. Toda, kakor iz Kočevja, sta dva ali trije, ki so čudežno ušli tudi iz teh morišč.

Število beguncev, katere so dobili od britanskih vojaških oblasti v Avstriji in so bili likvidirani na Titov ukaz, daleč prekaša število poljskih oficirjev, ki so bili pomorjeni v znanem Katynu. 1. junija 1945 je 5. korpus uradno poročal 15. armadi: Evakuacija ruskih in jugoslovanskih državljanih se nadaljuje. Do zdaj je bilo s področja 5. korpusa vrnjenih 26.339 Jugoslovanih. Od teh je kot sledi: 12.196 Hrvatov, 5.480 Srbov, 8.263 Slovencev in 400 Črnogorcev. Te številke so veliko prenizke. Slovenski emigrantski viri poročajo da je bilo vrnjenih blizu deset tisoč domobrancev in nekaj sto civilistov. Politični emigranti v Ameriki so se odločili izdati čim popolnejši seznam žrtev, ki so bile pomorjene v teh in drugih pokolih. Do zdaj so izdali dve izdaji Bele knjige, tretja pa je v pripravi.

Ludvik Kolman – 85 let

V Združenih ameriških državah, v mestu Woukegan bo 31. avgusta 1990 dopolnil 85 let Ludvik Kolman.

Ludvik Kolman, „naš očka“, kakor ga kliče njegova družina in tudi večina preživelih soborcev, je pri svojih letih še krepak in čil, kljub številnim operacijam, ki jih je prestal.

Je predsednik Tabora ZDSPB, ki jo v zadovoljstvo vseh Taborjanov vestno in dobro vodi. V veliko pomoč mu je tudi njegova žena Mara. V zakonu imata osem otrok, štiri sinove in štiri hčerke. Vsi imajo univerzitetno izobrazbo in imajo v službah visoke položaje, ki so v ponos staršem.

Ludvik in Mara sta gostoljubna, saj se je pri njih že zbralo do 30 ljudi, kjer so dobili dobre nasvete in postrežbo. Tudi sedanji obisk iz Argentine (inž. Anton Matičič, lic. Ivan Korošec in ga. Pavla) sta ona organizirala in nudila vso gostoljubnost tritedenskega bivanja pri njih.

Dragi Ludvik! K Tvoji 85-letnici Ti prav vsi iz sreča želimo vse dobro, da bi Te Bog ohranil še mnogo let med nami in Tvojimi.

Bog Te živi!

Taborjani

LJUBITI NAROD POMENI LJUBITI GA V POSAMEZNIKIH.

Gen. Leon Rupnik

Mrtvi domobranci so izpolnili obljubo

(Govor ob 45-letnici pokola slovenskih domobrancev, Cleveland, 10. 6. 1990)

Dragi rojaki, prijatelji, dragi soborci!

Prisrčno pozdravljam vsakega posebej izmed vas in vam prinašam pozdrave prijateljev iz Argentine, ki so to uro velikega spomina v duhu z nami, v poklon našim mrtvim bratom.

Iskrena zahvala Zveznemu odboru Tabora za povabilo na to veličastno komemoracijo.

Ko ste mi izrazili željo, da bi govoril za ta veliki dan, sem prosil naše mrtve brate, da mi oni dajo besedo v tem odločilnem slovenskem času. In kakor v odmev šumenja večnih gozdov so mi šepetali: „Povej vso resnico. Samo resnica bo osvobodila slovenski narod. Pravica bo pogasila sovraštvo, enakopravnost bo vrnila spoštovanje med brate.

Nisem govornik, ne diplomat, da bi znal zajeti v besedo, ki bi vas pritegnila in osvojila. Ostajam še vedno vojak-domobranec. Po božji roki potegnen iz dolge vrste prodanih domobrantskih bataljonov, določenih za pokol. Sem iz Teharij poslani kurir mrtvih — da izpolnim naročilo živim.

Mi vsi, kar nas je starejših, smo poslanci slovenske resnice. Tudi ti mladina; da, tudi ti mladi rod vztrajaj z nami v zahtevi slovenske svobode, pravice in resnice, za kar je moralo umreti toliko slovenskih življenj. Mi vsi ostajamo domobranci, dokler vsa ta množica smrti ne bo počivala v miru — dokler resnica ne bo last vsega naroda — dokler pravici ne bo zaščeno!

45 let pozneje.

Človek bi mislil, da bodo leta prerasla spomin, a nam bo vsakdanja skrb za obstoj ukradla ves čas. Da nas bo ovil materializem, kjer bo vsak mislil le nase. Pa je ravno obratno.

Vsako leto jasneje stopajo pred nad dogodki: Na eni strani osebe z vsemi manipulacijami slovenske stiske okupiranega in razkosanega naroda. Na drugi strani utelešeno trpljenje, groza, uboji podivjane krvi.

Z vsakim letom ponovno doživljamo orgije sadizma in mučenj v Teharjah, št. Vidu, škofji Loki, Kočevju, OZNI. Vsako leto smo bližje na dolgi poti romanja do grobov naših pobitih bratov.

Skoro pol stoletja je bil pregrnjen mrtvaški prt nad vsemi grobišči v Sloveniji, kamor so namesto križa in rož zlivali gnojnico privilegirane slovenske, boljševiške kaste.

Dolga črna leta smo bili sami z našimi mrtvimi brati; kakor, da bi bila to logika časa. Kakor, da smo bili muhe enodnevnice, ki imajo svoj vzrok, določeni padeč in izginotje. Kar nas je preživelih in smo pripeti na vrnjene žrtve, smo bili v napotje ne samo tiranom v domovini; bili smo v

napotje celo času tu preko oceana: „Kako, da še vi niste odšli z njimi?“
45 let pozneje.

V Kočevskem Rogu, Teharjah, Škofji Loki, Toškem čelu, Brezarjevem breznu, Hrastniških rovih, Krimski jami in nad vsemi morišči v Sloveniji se trga umazani mrtvaški prt. Iz tisoč grobov brsti resnica, predrla je vso nakopičeno umazanijo laži in krivih obdolžitvev. — V domovini diha nova slovenska pomlad.

Saj smo vedeli, da mora priti. Saj smo verovali tudi v to vstajenje. Vendar noč trpljenja je bila tako moreče temna; noč sužnosti tako brez konca dolga.

Dva rodova so varali in s terorjem prisilili v molk. Tretjega ne morejo več. Neustrašeno jim očita laž, pretvarjanje, korupcijo, umore. Mladina hoče slišati vso resnico, ne več pripovedke o „herojih in izdajalcih.“

Dovolj ji je bajke o „zmagoslavni partizanskih brigadah NOV“, katere stara mati še vedno imenuje „bandite“.

Dovolj ji je laži o „okupatorjevih hlapcih“, ko pa se stari oče še vedno spominja, da je šlo mnogo partizanskih „herojev“ s kljukastim križem nacistom naproti. Tudi se stari oče spominja, da so v Straži pri Novem mestu popivali in se gostili poveljniki italijanske, cesarske vojske in slovenske „narodno-osvobodilne“. Da je naslednji dan italijanska posadka zapustila vas Stražo, na postajo pa je pripeljal vlak s tremi vagoni orožja, hrane in obleke. Da so partizani mobilizirali okoliške kmete, kateri so na 52 vozeh zvozili ta italijanski dar „NOV“ v dolino pod gozdom.

Prav tako se stari oče spominja, ko je gledal goreči turjaški grad, ki so ga rušili italijanski topovi z „badoljevci in banditi“.

Ne, tega stari oče ne bo pozabil do smrti — — .

Ob vsej tej nezadržni zahtevi po resnici pa se pojavlja psihozna želja nekaterih za spravo — po komunističnem vzorcu. Radi bi z odejo pozabe pokrili slovensko tragedijo.

ZAVRAČAMO SPRAVO ZARADI SPRAVE! NE MORE BITI SPRAVE MED „HEROJI IN IZDAJALCI!“ NOČEMO SPRAVE OB ZAMOLČANI RESNICI!

Povejmo jo vsi, vso resnico povejmo! Domobranci se ne bojimo tudi one, ki nas obremenjuje!

Zopet so drugi, ki bi radi — po pavšalni sodbi — vse posadili na isto zatožno klop, z enako krivdo in istimi grehi: „Vsi so krivi, vsi so pobijali, vsi so bili enaki!“

Za komunistične pomore iščejo protiutež!

Najprej so skušali izmaličiti postojanko sv. Urha po fašistično-nacistični priležnici Podbevškovi. (Osebnost sem poznal to žensko, ki je bila pripravljena služiti vsem v vsem — tudi nam na sv. Urhu.)

Bil sem na postojanki sv. Urh. Ob partizanskem napadu septembra 43. sem vodil obrambo. Ko nam je zmanjkovalo streliva in je bila resna nevarnost poraza, je postojanka udarila v izpad ter pognala partizanske brigade v beg. Na bojišču so pustili 36 mrtvih, vključno 4 partizanke. Med pad-

limi je bilo tudi nekaj vaških stražarjev, zajetih na Velikem Osolniku. Nekaj mrtvih so svoji odpeljali. Ostale pa smo pokopali v večje grobove ter jih zaznamovali s križi. Ločeno od grobov, v jarku pa smo zasuli dve muli, ubiti ob napadu.

Še predno so bile vaške straže, so Italijani često izvajali racije v tem gnezdu komunističnih veljakov: Zadvor, Zavogljice, Zalog, Zadobrova, Vevče, D. M. v Polju, Sostro, Dobrunje, Bizovik. Vedno so določili nekaj talcev, katere so streljali v gozdovih pod sv. Urhom. Ena največjih racij je bila ob partizanskem požigu papirnice Vevče. Takrat je doletelo tudi mojega očeta.

Zaradi številnih partizanskih provokacij — talcev in internirancev na Rašu, zaradi padlih partizanov ob napadu, zaradi preprečitve vdora v Ljubljano septembra 43., z ozirom na prvo taborišče nacionalne ilegale in partizanskih umorov vaščanov ob tej, je sv. Urh važen zgodovinski mejnik revolucijske dobe, katerega KP skuša zamegliti in umazati.

S tem namenom so po vojni uprizorili krvavi teater „ljudskega sodišča“ na sv. Urhu. Sklicali so miting in nanj nagnali svoje „ljudstvo“, da bo priča „pravični sodbi ljudskega sodišča belogardističnim zločincem“.

Za scenerijo so onečastili cerkev, razbili oltarje, tla in stene pa oblili s krvjo.

Iz zaporov OZNE so prignali razbita in mučena: duhovnika Petra Križaja in domačina Alojzija Svetka, „kot ena izmed glavnih zločincev“. Pa noben od njiju ni bil na postojanki sv. Urh.

Sestre in domobrankska dekleta so morala odkopavati grobove. Ko so lopate zadele ob nekaj topega, so na povelje vse partijske zastave klonile v pozdrav. Dekleta so odkopale — glavo ubite mule.

Vse izkopane so nato prenesli v grobnice, kot „žrtve belogardističnega divjanja“.

Duhovnik Peter Križaj in domačin Alojzij Svetek tudi pod mučenji nista mogla priznati zločinov, ker jih ni bilo, pa so jih vseno obsodili na smrt z obešenjem.

Lani sem jih javno pozval, naj zopet skličejo miting in mi dovolijo prosto besedo, pa so se bali resnice.

Nedavno so iznesli tudi nek genocid v Gorjancih. Borba na Javorovici ni bila genocid, bila je borba; terjala pa je mnogo partizanskih življenj.

Kdo je izzval okupatorjeve racije za talce in internirance? Kdo je napadal in kdo se je branil? Smo bili enaki?

Partija se utaplja v krvi lastnih zločinov, katere bi rada vsaj izenačila z nami. Ko je ideološko borbo prenesla na vojaško področje, so se na obeh straneh dogajali pozitivni in negativni primeri.

„Dialog z orožjem nima meja.“ Na tem, samo na tem področju bi mogli najti podobnost. Toda zgodovinska resnica ne more obstati v pavšalnih sodbah.

Umori med revolucijo niso bili „izpadi posameznih partizanov!“ Umori so program partije.

Pokola po vojni niso zapovedali partizanski deseterji! Zapovedal ga je krvavi maršal s slovenskimi rablji.

Ločiti moramo jasno: Bili sta DVE SKRAJNI — NASPROTUJOČI SI SILNICI. Teh silnic pa niso oblikovali posamezni osebni primeri, ne na eni ne na drugi strani. OBLIKOVALI SO JIH OSNOVNI TEMELJI SILNIC: VZROK — SREDSTA — NAMEN!

Prva silnica: Organizirana KP z jasnim, odločno brutalnim načrtom: Izkoristiti stisko okupiranega naroda za revolucijo z vsemi sredstvi do oblasti! S preiskušanimi boljševiškiimi metodami terorja. Z v Moskvi in Španiji izvežbanimi komisarji. Vse pa v plašču zaščite in opore Stalina.

Druga silnica — (posledica brutalnosti prve!): Osamljen in od vseh zapuščen slovenski narod. Pripet na svojo zemljo, vero in poštenost. Narod teritorialno okupiran in razkosan. Narod politično needin, brez voditeljev. Narod brez prijateljev. Narod sam s svojim škofom-klicarjem odločen proti vsaki tiraniji, z vero v svobodo, Boga in Mater božjo!

Geslo prve silnice — KP — je bilo:

„Razpnite čez ves svet vešala,

naš bog so: rop, požig, umor.

Divjajte, kri je zadivjala...“

In geslo druge: „Bog — Narod — Domovina!“

Smo bili res vsi enaki?

Za dosego svojih ciljev je šla partija brezobzirno in brutalno. Od pak-tiranja za okupatorjem, do likvidacij lastnih simpatizerjev.

Najprej je šla v sabotažo bivše jugoslovanske vojske. Potem je z Gestapom vohunila za Hitlerjevo peto kolono. Ob nemškem vdoru v Slovenijo so komunisti organizirali pohod do Save, s prošnjo nacistom, da zasedejo vso Slovenijo.

Do Hitlerjevega napada na Sovjete so bili slovenski komunisti Hitlerjevi prijatelji s pozdravom stegnjene desnice: „Heil!“ Po napadu na Stalina — ne na Slovenijo — pa so slovenski komunisti stisnili pest v „Smrt fašizmu in svobodo narodu“. Kateremu narodu svoboda? Slovenski privilegirani boljševiški kastil narodu pa smrt in Sovjetijo.

Se spomniš ko so peli:

„Na klic Kominterne, združite se v čete;

v boj za svobodo, v boj za Sovjete!“ — Se še spomniš?

Ne tega tudi jaz ne bom pozabil do smrti.

— — —

Ko je vodstvo OF uvidelo, da narod odklanja njihove podle manevre pretvarjanja, hrepeni pa po ilegali za resnično svobodo in zavetje pred okupatorjem in partizani, je decembra 1941 objavilo dodatno točko OF programu:

KDORKOLI BI SE BORIL PROTI OKUPATORJU IZVEN OF, GA JE TREBA IMETI ZA PETOKOLONAŠA IN IZDAJALCA TER GA LIKVIDIRATI.“

Ne, kdorkoli bi se kakorkoli boril proti okupatorju, je naš zaveznik.

Tako bi mislil pošten Slovenec. Ne — je izdajalec in ga je treba likvidirati. Ta proglas KP je vzrok vse slovenske tragedije!

Po tej logiki nas je danes dva in pol milijona slovenskih izdajalcev!

In vendar se vodstvo OF ni zadovoljilo s tem monopolom. V svoji bolni domišljiji strahu, obenem pa v načrtni pripravi nujnega domačega sovražnika, je začela pobijati načelno vidnejše osebe z opravičilom, da pripravljajo organiziran odpor proti OF.

V partizanskem boju za Sovjete je bilo treba ubiti nacionalista inž. Fanuša Emerja. Potem s štajerske — pred okupatorjem pribegla akademička župca in Kiklja. Pobili so duhovnika Ehrlicha. Zahrbtno so umorili slovenskega bana. Ugrabljali in v gozdovih so mučili slovenske župane, študente, duhovnike, delavce, dekleta, kmete. Cele družine z otroci vred so bili izdajalci.

Ker med fanti po vaseh ni bilo odziva za partizane, je partija začela s prisilno mobilizacijo in z izzivanjem okupatorja. Ta je z represalijami prisilil moške, da so zbežali v gozdove, kjer so postali plen partije.

Prav tako OF ni imela uspeha z bivšimi oficirji in podoficirji, kateri so čakali nacionalne ilegale. Da bi se jih partija iznebila, jim je poslala vabila za OF po uradni pošti v fašistični cenzuri. Okupator jih je aretiral in poslal v internacijo.

Ni bilo to izdajstvo velikega kova?

Partija je to imenovala — „taktično potezo“.

Nedavno sem govoril z znancem iz Slovenije, ki mi je med drugim dejal:

„Prav je, da niste bili komunisti, vendar OF bi se pa vseeno lahko pridružili; ne bi bilo toliko gorja, toliko sovraštva in morije.“

Sklepal sem, da je bil Kočbekov učenec.

Kako naj bi se pridružili agentom in terencem OF, ko so nam dopovedovali, da Boga ni. Da je vera opij za ljudstvo. Da je Stalin oče narodom.

Kako naj bi se pridružili „partizanskim tolpom“ — oprostite — tako so jih tedaj ljudje imenovali po deželi. (Po resnico pojdemo v čas dogodkov.) Namesto, da bi partizani ljudi bodrili, jim prinašali zavetja in upanja, so jim prinašali strah, teror in smrt. Ko je podnevi okupator opravil svoje, so partizani nadaljevali v nočeh: grožnje, ropi, odgon živine in ljudi.

Kako naj bi se jim pridružili — ?

Sam Kočbek je kmalu spoznal da je padel v „jamo razbojnikov“. Da je preživel, je moral fingirati zvestobo in hlapčevsko poslušnost partiji. Na kongresu OF avgusta 1942 je kot predstavnik krščanskih socialistov izjavil:

„Vedite dragi tovariši, da smo z vami v vsaki besedi, ki jo izgovorite. Vsaka vaša misel in beseda naj bo izgovorjena tudi iz naših src.“

Kako nizka revščina človeka, ki je hotel biti velik.

— — —

Za delavski praznik 1. maja 1942 me je gnalo na Orlje pri Ljubljani, kjer so praznovali delavci papirnice Vevče, že v znamenju OF.

Kmalu po prihodu me je zagledal Maks Galetič — „predsednik izvršne-

ga odbora narodne zaščite vzhodnega ljubljanskega rajona“. Poklical me je v stran in mi že nekoliko vinjen dejal: „Saj ti si še ‚fejst‘ fant, le škoda, da si v taki farški družbi. Ko bomo pospravili s kulaki, farji, izdajalci in sovražniki delavnega ljudstva, med katerimi so tvoji sosledje, pa tvoj oče in brat, tedaj šele bo resnična svoboda. Pridruži se nam, dobro ti bo. Od tebe je odvisno, kam greš: ali v OF, ali na listo ljudskih sovražnikov?“ V njegovi alternativni je bila zahteva.

Kako naj bi se mu pridružil? Da bi pomagal „pospravljati“ kmete, duhovnike, poštene, verne vaščane? Da bi streljal lastnega očeta in brata?

Kdaj, kdo mu je dal oblast nad življenjem in smrtjo?

Ves pošten narod je bil na listi „ljudskih sovražnikov“, kot je dejal Kidrič: „Če po revolucije ostane le pet Slovencev in bodo ti komunisti, bomo dosegli namen.“

Vprašam te, moj mladi prijatelj; tebe, ki si se rodil po onih krvavih manevrih: ali bi se jim ti pridružil? Bi bil zmožen ubiti tvojega soseda, prijatelja, domačega župnika? Bi ti ustrelil lastnega očeta in brata?

Bi ti želel tako — krvavo, boljševiško svobodo — ?

Ko so se norčevali iz vere in nas zasmehovali, smo jih prosili:

„Nikarte!“

Ko so nam vsiljevali boljševiški raj in Stalina postavljali v oltar, smo jih zavrnil.

Ko pa so v nas dvigali pesti, nas imenovali izdajalce, grožnje pa podpri z umori, smo odkopali skrite puške — naše slovenske puške, ali če hočete jugoslovanske — ne okupatorjeve! Pripravili smo koso ali sekiro za zapah in čakali v tistih krvavo svinčenih nočeh, kdaj bo udarilo na vrata.

SE NI DALO DRUGAČE; BILA JE SAMO ENA MOŽNOST — BRANITI DOM!

Zato so se fantje grupirali po vaseh in prežali, kdaj bo strel udaril v noč in bo obupni krik pretrgal morečo tišino.

— — —

Spomladi 1942 je Slovenska zaveza političnih strank poslala na teren prvo ilegalo z namenom zbiranja fantov za zaščito ogroženih in končni udar okupatorju.

Pred nastopom — v noči 17. maja nam je major Novak med drugim naročal.

„V vas je uprto upanje naroda. Vaša naloga je velika, a vaša pot bo težka, že zaradi partizanskih enot, ki so v gozdovih. Izmikajte se direktnim napadom nanje. Če pa boste napadeni, sprejmite borbo v obrambo. Tudi izven OF ima narod pravico živeti!“

V Gorjancih je zagorela grmada resnične svobode ter vlila upanja in vere v pravico življenja slovenskim svobodnjakom.

„Štajerskemu bataljonu“ se je pridružila močna skupina iz št. Rupertske doline z našo legendarno junakinjo IRENO. Prišli so fantje iz Notranjske in Dolenjske, iz št. Jernejske doline, iz Bele krajine, iz gorjanskih vasi.

„Pa je naša kri zavrela, skupaj fantje smo prišli,
z neba jasnega kot strela, v bran smo se postavili,“
je odnevalo z Gorjancev.

Pozneje so nastajale Vaške straže in branile vasi.

Iz ognja turjaških ruševin, ob prisegi prevaranih borcev je vstala domobranska vojska pod poveljstvom slovenskega generala Leona Rupnika. U-darni bataljoni so čistili našo zemljo boljševiskih brigad.

„Z nami, bratje, je pravica, z nami vsemogočni je Bog!“

Da bo jasno:

Nismo streljali na partizane zato, ker so bili partizani. Niti ne zato, ker so bili komunisti. Streljali smo zato, ker so oni streljali na nas, naše domove in vse, kar ni hotelo z njimi.

Je enakost med tistimi, ki ubijajo življenje in med tistimi, ki ga branijo?

**HOTELI SMO ŽIVETI! ŽIVETI SVOBODNI SLOVENC V SLOVE-
NIJI, NE SLOVENSKI BOLJŠEVIKI V SOVJETSKI REPUBLIKI!**

Spet so zadihala zorana polja. Nagelj in roženkravt sta spet zadehtela na dekiškem oknu. Ljubezzen je drtela ob fantovski pesmi na vasi. SLOVE-
NIJA je pričakovala zloma okupatorja in komunizma.

Ob pogovoru s slovenskimi abiturienti na taborjenju v Andskih gorah, mi je eden izmed njih stavil vprašanje: „Kako, da v vsej dolgi državljans-
ski vojni ni bilo prostora za spravo, ali vsaj za premirje med brati?“

Da, bili so momenti — ne sprave, pač pa nedogovorjenega premirja ob značilnih važnejših dogodkih: štajerski bataljon, ob skupnih napadih na Italijane, ob italijanskem razpadu, ob Grčaricah in Turjaku in morda še kdaj.

Tudi naša domobranska pesem poje: „V slogi bratski hvali naj Boga, vsa Slovenija.“

Nam, kot partizanom-nacionalistom, je presedalo sovraštvo. Pa so poli-
tični komisarji z manevrom zahrbtnega napada podžgali novo sovraštvo.

Ponavljam, kot sem dejal v Buenos Airesu:

Če bi OF ne bila orodje KP, ne bi imela političnih komisarjev-sodnikov in rabljev, ne vaških terencev-tožileev. Bi torej ne bilo nasilja! Če bi ne bilo nasilja, bi ne bilo odpora. Bi ne bilo ne VS, ne Domobrancev. Bi ne bilo slovenske tragedije, ne pol stoletja slovenske sužnosti!

Dokler so bili slovenski fantje, ki so zbežali v gozdove pred nasiljem okupatorja sami — brez komisarja — so bili ljudje in ljudje so jim bili — prijatelji! Ko pa jih je zajela partija, so postali roboti terorja in strah lju-
dem po vaseh.

— — —

Očitajo nam prisego Hitlerju. To je cinizem partije, ki je vseskozi paktirala z okupatorjem, prisegala pa je zvestobo krvniku Stalinu!

Noben domobranec ni prisegel Hitlerju! Noben domobranec se ni boril na nemški fronti!

PRISEGA, KI JE VSILJENA, NI PRISEGA!

Ko so partizani gonili vaščane pod gozd k prisegi OF, Stalinu in sovjetski armadi — vaščani za ta akt niso odgovorni.

Od celjske postaje do Teharij smo morali domobranci in civilisti z otroci vred kričati: „Mi smo bela garda, izdajalci in morilci slovenskega naroda,“ prisiljeni pod biči in barcami.

Je to „priznanje“ verodostojno?

Slovenski fant pa je prisegel prostovoljno v tisti krvavi noči, ko so mu izropali dom. Ko so mu na pragu pobili očeta in odgnali brata.

Slovenski fant se je pridušil, da se bo branil, da bo branil dom in vero pred slovenskimi boljševiki!

TA PRISEGA JE SVETA IN NEPREKLICNA!

Vojak s čisto slovensko zastavo; s pesmijo domovini. Vojska s slovenskim poveljstvom in slovenskim poveljem, na slovenski zemlji. Vojska Slovenije — ne partije!

— — —

KP je dobro vedela, da domobranske vojske ni mogoče vojaško streti. Zato se je poslužila nesramne-izdajalske kupčije z albionskimi mešetarji. Prodali so našo zemljo Koroško, Primorsko, Benečijo, pa Trst in Gorico za potoke slovenske krvi.

Svinčena lava razočaranja nad vsemi je oblila prodane domobranske polke. Kar je sledilo potem, sem doživel — pa ne najdem izraza za težo bese. Bataljonski kurat Polda Tone mi je šepnil: „Odpri se je pekel.“

Ko bi vi vedeli, kaj so počenjali z nami, z dekleti, ženami, materami in dojenčki!

Pesnik Branko Rozman je zapisal: „Umreti je lepo, toda umirati mlad, kot suženj umreti, to je težko.“

Taki — sužnji rdeče naslade in maščevanja smo umirali — živi okostnjaki, že v skupini C — določeni za pokol. Raztepeni, opljuvani, krvavi in napol nagi smo umirali počasi — težko — — .

Le kadar je zajokal navčok tam nekje izza teharskih borštov, se je spet zbudilo življenje. Misel in z njo želja sta poleteli tja daleč — domov. Da bi jih še enkrat videl — domače! Da bi jim povedal — za moj grob.

S pesnikom Balantičem smo se poslavljali: „Poškropi me z blagoslovljeno vodo, da najdem vsaj konec poti. Mati, mene več k tebi ne bo.“

Tisto pozno popoldne, ko se je vroče sonce z razbeljenega, ostrega kamenja že nagibalo za vrhove, se je tam nekje sredi arene lahko oglasila:

„Polje, kdo bo tebe ljubil,
ko bom legel v hladni grob — ?“

Suha, žejna usta tisočev — na smrt določenih — so kar sama poprijela in obljubljala:

„Jaz pa bom pomlad naprosil,
naj gre mimo tvojih trat.“

— — — 45 let pozneje —

MRTVI DOMOBRANCI SO IZPOLNILI OBLJUBO.

Narod velikan, bi poginil v brezupu in ranjenem ponosu. Ti narod moj, si le klonil razočaran v zlu, ki brat mu botruje. S krvavo zvezdo je hotel pokriti zločin in s srpom je požel mlado klasje slovenske pomladi. Devetkrat devet komolcev globoko ga je zmetal; prav do tvojega srca — Slovenija draga. Zato ni moglo umreti. Zato je živelo in vzkišlo v cvetje za novo slovensko pomlad.

Pisatelj Ivan Cankar je dejal: „Ta domovina je vredna najžlahtnejše krvi in najboljšega življenja.“

Slovenska mladina pred 45 leti je položila na oltar za TO domovino **NAJŽLAHTNEJŠO KRI IN NAJBOLJŠA ŽIVLJENJA.**

DOMOBRANCI — JUNAKI — MUČENCI! živi-zmagujoči smo bili prevarani, prodani mučenci in pobiti — **MRTVI ZMAGUJETE!**

Če je moralo biti vse prestano gorje našega naroda cena za slovensko svobodo in samostojnost, je bilo vredno trpeti in umirati za te, naša draga **SLOVENIJA.**

Pomisleki ob dokumentalki

29. marca 1990

G. France Krištof

ZDA

Dragi g. Krištof!

Grof Tolstoj mi je iz prijaznosti posredoval Vaš naslov in mi svetoval, naj Vam pišem.

Pripravljamo 60 minutni film za dokumentarni oddelek BBC-ja o dogodkih okoli prisilnega vračanja iz južne Avstrije ob koncu vojne. Grof Tolstoj je študijski svetovalec pri programu. Veliko mi je na tem, da bi govoril z Vami, najprej v študijske namene, o Vaših neverjetnih doživljajih.

V načrtu imam študijsko potovanje v Ameriko maja meseca. Ali bi se lahko tedaj sešla?

Ali bi bili tako prijazni in mi pisali na zgornji naslov. Sporočite mi, prosim Vaše mišljenje o tej zadevi. Če priložite še Vašo telefonsko številko, Vas bom poklical ob primernem času in prav rad odgovoril na vsa Vaša vprašanja, ki bi jih o tem projektu imeli.

Do konca aprila me ne bo v pisarni. Šele tedaj bom stopil v stik z Vami.

Tako grof Tolstoj, kot jaz zelo želiva, da bi se pogovorili z menoj.
Prisrčne pozdrave.

Vaš vdani

Laurence Rees
Senior Producer
Documentary Features

Dragi g. Rees!

Vaše pismo z dne 29. marca mi je pustilo dvom. Ali s svojo dokumentalko o prisilnem vračanju iz Koroške zares mislite priti do dna vsej zgodovinski resnici o Vetrinjski tragediji? Kaj pa če je to spet nov poizkus, da skrpate z nekaj polresnicami novo pretvezo za molk o najpomembnejših dejavnikih?

Zdi se mi, da lahko dojamem precep v katerem je BBC. Kako naj le poda angleški publiki dejstvo, da so bili iz Vetrinja izročeni tisoči neomajnih slovenskih anglofilov v roke besnih slovensko jugoslovanskih anglofobov, ob polni zavesti, da bodo vrnjenci takoj mučeni in pokončani? Vaš napor v tej smeri bi prav gotovo zaslužil moje polno sodelovanje. Imam pa, na žalost, nekaj upravičenih pomislekov.

V letu 1940, pol stoletja je že, sem kot navdušen a nevešč občudovalec Angležev brusil svojo angleščino tudi s tem, da sem poslušal BBC novice v angleški oddaji. Na ta način sem lahko ujel ne samo doneče zvoke Big Bena ampak tudi — z napetimi ušesi ob radio aparatu — votek bitke za Anglijo, ki je bila tedaj v Sloveniji nekam zasenčena zaradi poplave Göbbelsove propagande. Kakšno navdušenje v družini, ko se nam je posvetilo, da RAF-ovi resnični junaki dajejo nadutim Nemcem po glavi s prvim, toda skelečim nožem! Že dejstvo samo, da sem bil v stanju ujeti to na radio in tudi novice takoj raznesti, mi je bilo tedaj v nemajhen ponos!

Kako kruta je življenjska resničnost, ko podira človekove pobožne želje!

Sloveniji-Jugoslaviji ni bilo treba dolgo čakati na invazijo barbarov. Toda glej, usoda je hotela, da se čez dve leti nisem boril proti okupatorju, ampak proti slovenskim človeškim zverinam, izprijenim komunistično revolucionarnim partizanom, ki so v imenu osvoboditve zmrečarili in pomorili več Slovencev kot fašisti in nacisti skupaj. Ko sem se zavedel, da so se Angleži postavili na stran partizanov, sem imel občutek, da so me izdali, toda še vedno me je navdajalo upanje, da je to le vojna ukana in da bodo ob koncu vojne Angleži, apostoli prostosti in demokracije ravnali tako, kot se spodobi.

Namenjeno pa je bilo drugače. Naredili so tako v Grčiji, v Sloveniji pa ne. Zaradi angleške dvoličnosti sem v Vetrinju izgubil vse svoje bojne tovariše in sam sem moral okušati, da beseda angleškega oficirja ni vredna počenega groša.

Začelo se je navrh še preganjanje vsakogar, ki se je kot pomemben sovražnik znašel v Titovih spiskih. Angleži so ravnali tako, kot da bi bili dolga roka za Titovo maščevanje. Mnogi od preganjanih Slovencev so najprej trpeli pod nacisti, kasneje od partizanov, pa so se nazadnje morali skrivati še pred Angleži. Mesece, odnosno leta in leta so morali prestajati, da so navsezadnje našli tisto prostost, po kateri so tako hrepeneli: prostost pred preganjanjem. Toda vsi niso imeli take sreče.

Dr. Gregorij Rožman, ljubljanski škof, je bil zadržan zaradi obtožb

vojnih zločinov. Kot priznan človekoljub je rešil marsikatero slovensko življenje — tudi moje — iz krempljev fašizma in nacizma. Polagoma pa so obtožbe proti njemu postale absurdne tudi v očeh sicer (partizanom) uslužnih čuvarjev in na koncu koncev so ga pustili pri miru.

Leon Rupnik, odlični general kraljevske jugoslovanske vojske, pravi gentleman v uniformi, pa je bil izročen za uprizorjen proces in usmrnitev. Njegov edini zločin je bil, da je v najtemnejših urah slovenskega obupa izpostavil samega sebe, da bi reševal, kar je bilo človeško mogoče še rešiti: življenje in lastnino lastnega naroda. To je bilo tedaj, ko slovenski narod ni mogel pričakovati pomoči od nikogar na svetu, pa so ga silili v človeški mlin med brusna kamna grozovitega nacizma na eni strani in zverinstev osvobodilnega komunizma, oškropljenega s slovensko krvjo, na drugi strani. Ta njegov korak civilnega junaštva še vedno čaka, da ga bodoči slovenski rodovi kot takega priznajo in počaste.

Pri vsem tem pa je bila tista majčkена Slovenija, v srcu Evrope, ponosna na svojo kulturno dediščino, izpremenjena v gigantsko pokopališče masovnih grobov, grobov ljudi, ki so jih razmesarile komunistične zveri, večino žrtev pa širokogrudno preskrbeli Angleži (1). Slovenskemu narodu so bile njegove, že urojene moralne odlike praktično izorane. Celih 45 let se je moral pokoriti brezdušnemu pranju možganov z bajko o osvoboditvi. Človek se sedaj sprašuje, kako je mogoče, da celo potem, ko so Sovjeti priznali svojo krivdo pri Katynu, ko je Vzhodna Nemčija pristala na svoj delež pri holokavstvu, slovenski masovni grobovi ne zaslužijo nobene uradne omembe. So pač na vse veke žig sramote za tako imenovano Osvobodilno fronto, katere podrepaniki še vedno sede v slovenski vladi. Na drugi strani so pa tako strašen udarec v obraz samozavesti malega naroda, tako žgoča rana, da jo celo pravi slovenski patrioti težko prepoznajo in prenašajo (2). Toda bliža se dan, ko bodo mučenci za resnično slovensko svobodo dobili čast, ki jim gre.

Kaj pa angleški odnos do tega slovenskega fizičnega in moralnega mučeništva — se je že kaj spremenil? Kje pa! Še nedavno me je, kot pričo na Aldington-Tolstoj procesu, sodnik dobesedno prisilil k molku, ko sem odgovarjal na vprašanja zagovornika. Zgleda, da ni hotel, da bi porota poslušala podrobnejšo razlago moje prejšnje izjave, da je bila naša, domobranska borba samo naša, slovenska borba proti slovenski sramoti, ne pa podpora ali sodelovanje s komer koli. Podobni pomisleki pa sodniku niso prišli na pamet, ko je bila omenjena partizanska verzija.

Po vsem, kar sem zgoraj napisal, boste razumeli, da človeku začnejo nekoliko presedati angleške inčiative, pa naj pridejo s katerega koli konca

(1) Še hušje — grobovi žrtev komunističnega terorja, ki so med vojno imele krščanski pogreb, so bili na ljubljanskem pokopališču onečaščeni, trupla izkopana in zavržena neznanu kje.

(2) Poleg tega svetovno časopisje in združenja za obrambo človekovih pravic, sicer tako znana po svojem pristranskem hrušču, trdno drže plašč molka nad temi grobovi.

že. Sicer pa, kaj sploh še more škodovati moralnemu triumfu preživelih domobrancev danes, ob splošni polomiji komunizma po vsem svetu? Uživamo pač ob občutku, da so se naši osnovni nameni začeli uresničevati in da morajo prav tisti, ki so menili, da nas bodo lahko brez prestanka zasramovali sedaj sami — četudi brezuspešno — prati raz sebe tisto umazano godljo, ki so jo s tako hito pripravili za druge in za tako strašno ceno slovenske krvi. Toda moj odgovor na Vaše pismo ne sloni na zgornjem razmišljanju. Vključitev grofa Tolstoja v vaš projekt je bil za mene odločen.

Sámo občudovanje me je nad tem MOŽAKARJEM, ki je pod najtežjimi okoliščinami imel pogum, da je spravi na dan tajnost prisilnih vrnitev in se postavil po robu angleškim vodilnim krogom navrtanim in zamazanim od prihuljencev Kim Philbyjeve sorte.

Zato pristajam na predhodni sestanek z Vami pod pogojem, da bom v možnem razgovoru za TV oddajo lahko izpovedal vso resnico v kratki, jedrnatih in uglajeni obliki in da tak razgovor ne bo navrh podvržen nikakšni cenzuri ali črtanju.

S spoštovanjem
France Krištof

P. S.: Prilagam stran iz dnevnika oficirja komunistične varnostne službe, da se boste bolj ogreli za Vaše študijske dejavnosti.

Spominska proslava v Clevelandu

Ob 45-letnici pokola slovenskih domobrancev
(9.—10. junija 1990)

Že zgodaj popoldne v soboto so se začeli zbirati domobranci in prijatelji s svojimi družinami in vnuki na izredno lepo okrašenem Orlovem vrhu Slovenske pristave.

Na ovinku pred križem nas je pozdravil velik napis krute resnice: „45 let pokola slovenskih domobrancev“. Pod velikim slavolokom z domobranskim geslom: BOG — NAROD — DOMOVINA je bila slika gen. Leona Rupnika. Višje ob kapelici pa je velika spominska plošča z 50 imeni komunističnih morišč v Sloveniji s kipom domobranca-stražarja, kar vse je delo neumornega sodelavca-umetnika Poldeta Omahna.

Gaj modrih smrek, cvetja in slovenskih zastav, ob zvokih domobranskih pesmi nas je očaral ob čudoviti lepi kapelici s podobo brezjanske Marije Pomagaj. Ob straneh kapelice so bile velike slike škofa Gregorija Rožmana in generala L. Rupnika, prav tako delo mojstra Omahna.

Sobotni del programa je pripravilo društvo Tabor, Toronto.

Ludvik Jamnik je pozdravil številne navzoče in dal besedo predsedniku Zveze Tabora Ludviku Kolmanu, kateri je v odločnih, jasnih besedah poudaril zgodovinsko odločitev slovenske mladine pred pol stoletja: „Bog samo en-

krat pokliče. "Temu klicu se je slovenski fant odzval odločno: „Tu sem, moj Bog, v tvoji fronti, za narod in vero očetov.“

Sledila je recitacija Vladimirja Kosa: „V zgodnje svitanje nedelje,“ katero je podal Ludvik Jamnik.

Govornik večera je bil Stanko Pleško. S pozdravom vsem navzočim je združil svoje izvajanje v geslo: „Nocoj je en lep večer“. Večer zadoščenja dolgih let trpljenja in pričakovanja slovenskega jutra svobode. „Naše misli so doma in nimajo več meja, ni je moči, ki bi jim zapirala pot, ko grebejo po zakopanih spominskih in hite od Vetrinja do Roga in Teharij, na Jesenice, v Kranj, Loko, na Ig in Turjak in na nešteto drugih krajev... „Joj“ ali je bilo v Sloveniji res prostora za toliko grobov! Nocoj je še misel na grobove lepa — da bi razgrebel izvotljene lobanje in preperle kosti, legel mednje in čakal jutra, ki prihaja...“

„Bog nas ni ohranil pri življenju, ker bi bili več vredni kot drugi. Z vsakim izmed nas je imel poseben namen. Ali ni ta namen, da pomagamo graditi slovensko svobodo? Bodimo pripravljeni, da bomo vredni blagoslova, ki se je letošnjo pomlad razlil na našo zemljo in naš narod,“ je govornik zaključil svoje tehtno, globoko izvajanje, za kar je žel veliko odobravanje.

Predsednik Tabora, Milwaukee, Franjo Mejač, je pred kapelico dožive-to zmolil žalostni del rožnega venca, ob pobožni zbrani navzočih.

Po molitvi so zagorele drobne svečke v rokah rojakov, kakor utrinki src, letočih tja daleč, nad temna brezna pobitih bratov.

V rožno gredo ob kapelici so navzoči posajali svečke, da so njih plameni še dolgo utripali v skrivnostno noč.

Naslednji dan v nedeljo je bilo nebo sivo in žalostno kakor, da tudi ono še vedno objokuje pobite slovenske bataljone.

Dolga, silno dolga vrsta avtomobilov s prižganimi lučmi in okrašenimi z ameriško in slovensko zastavico, se je vila iz Clevelanda proti Slovenski pristavi. Pa ob tem dolgem „pogrebu“ ni bilo videti krste. Bila pa je v srcih vozačev in spremljevalcev — ne ena — deset, sto in tisoč, z mrtvimi fanti iz bataljonov in domačih vasi tam daleč.

Po prihodu na Pristavo se je razvil sprevod borcev, prijateljev in narodnih noš s slovenskimi zastavami, ob ameriški, kanadski in argentinski s svojimi predstavniki.

Obširen prostor pred kapelico je bil premajhen za nad petstoglavo množico rojakov iz vseh delov Amerike in Kanade.

Č. g. Franci Kosem je ob asistenci č. g. Franca Miheliča daroval sv. mašo za pokojne domobrance in vse žrtve komunističnega nasilja. V svoji pridigi je nakazal stisko slovenskega naroda, katero je izkoristil komunizem za svoje podle namene. Prikazal je lik slovenskega fanta, ki se je odločno uprl brezboštvu. Njegovo in narodno žrtev za lepšo Slovenijo.

Po maši je predsednik Tabora, Cleveland, Milan Zajec, pozdravil množico navzočih in goste s pristrčno dobrodošlico. Zahvalil se je vsem sodelavcem, pevskega zboru s pevovodjem Rudijem Knezom in gg. duhovnikoma.

Spomnil se je pomorjenih soborcev, škofa Gregorija, generala Leona in zaključil: „Dokler ne bo vrnjena čast vsem borecem in žrtvam, ni mesta za sodelovanje z novimi oblastniki. Ostanimo zvesti idealom in našim mrtvim bratom.“

Sledil je slavnostni govor starešine Tabora iz Argentine, lic. Ivana Korošca, katerega prinašamo na drugem mestu.

Po razgovoru je časnikar BBC-London podal svoje občutke ob obisku brezen v Kočevskem Rogu.

S pesmijo „Oče, mati“ so navzoči končali veličastno, globoko doživetvo spominsko proslavo.

Sledilo je bogato in obilno kosilo, po katerem so se rojaki, prijatelji in soborci zadržali ob veselem družabnem pomenku vse do poznega večera.

NAŠI MRTVI

Senator Frank Lausche – umrl

Iz ZDA je prišla vest, da je na Belo nedeljo umrl senator Frank Lausche, star 90 let. Poleg škofa Barage je bil gotovo eden najbolj znanih Slovencev v Združenih državah. Bil je večkrat župan mesta Cleveland, ki so mu rekli ameriška Ljubljana, saj je bilo pred prvo svetovno vojno tam več Slovencev kakor v Ljubljani sami. Bil je guverner države Ohio in večkrat senator v Washingtonu.

Frank Lausche je bil zaveden Slovenec in je veliko pomagal novo došlim emigrantom, ki so prihajali v ZDA. Večkrat je prisostvoval spominskim proslavam na Orlovem vrhu kjer je imel med udeleženci veliko osebnih prijateljev. Kot zaveden protikomunist ni šel nikoli domov kljub temu, da so ga od tam vabili!

25. aprila 1990 ga je pokopal clevelandski pomožni škof, Slovenec dr. Edvard Pevec.

Naj počiva v miru in slava mu!

✠ Jože Žerovnik ml.

Dne 3. maja 1990 se je na delu smrtno ponesrečil Jože Žerovnik ml. Živel je v Caserosu, Buenos Aires, star 38 let.

Bil je sin našega neumornega tajnika Rožmanovega doma Jožeta Žerovnika.

Pokopan je bil na pokopališču v San Martinu, Prov. Buenos Aires.

Družini Žerovnik in ostalemu sorodstvu naše globoko in iskreno sožalje!

✠ Andrej Oman

Zopet sma položili v prerani grob v tujo zemljo domobranca Andreja Omana, starega šele 63 let. Andrej je bil vojak v domobranski četi Franja Mejača, ki živi v Milwaukeeju, ZDA.

Ko se je številna Omanova družina naselila v Argentino, je pok. Andrej veliko pripomogel, da so si postavili lep dom v Hurlinghamu, kjer je imel mizarsko podjetje.

Njegova bolezen je trajala več let in je veliko pretrpel. Vdano je prenašal svoje trpljenje in končno je 8. maja 1990 v večernih urah zatisnil za vedno svoje trudne oči.

Naslednji dan je bil pokopan na novem pokopališču „Parque Morón“ v Moronu. Društvo Tabor mu je v krsto položilo šopek cvetja s slovenskim trakom.

Dragi Andrej — spočij se v tuji zemlji!

Ženi Francki roj. Škubec, sinu, bratu in sestram in ostalemu sorodstvu, naše sožalje!

✠ Viktorija Skubin

13. maja 1990 je v Rožmanovem domu umrla gospa Viktorija Skubin, stara 90 let.

Pokojnica je preživela skoraj sedem let v Rožmanovem domu.

Pokopana je na pokopališču v Villegas, San Justo.

Njej večni mir in pokoj — sorodstvu naše globoko sožalje!

DAROVALI SO

Od 16. 4. 1990 do 30. 6. 1990

(v dol.)

ROŽMANOV DOM:			
	Austral - A	Prosen Janez in ga.	50
		Valent Tončka	30
Glinšek Ignacij	15.000	Kolman Ludvik	40
Šurman Vera	20.000	Saksheg Zdenka	100
Dobiček pri prireditvi v Rožmanovem domu 8. 4. 1990	1.707.300	Hren France	50
V spomin na pok. Jožeta Žerovnika ml.:		Sivec Lilija	15
Jenko Janez	20.000	Križman Jože	10
V spomin na pok. Lejo dr. Savellijevo:		Žonta Nande	10
Boc Milan	40.000	Kolman Ludvik	25
		Namesto cvetja na grob pok. Antona Sakshej:	
		Ziernfeld Rico-Francka	50

V spomin ustoličenja prvega slovenskega nadkofa dr. Alojzija Ambrožiča v Torontu:

Ziernfeld Rico-Francka ... 350

V spomin na pok. domobrance 22. čete: Janeza Volk, Ivana Kočar, Dolčič Feliksa in Andreja Oman:

Mejač Franjo 50

„GEORGINA TOLSTOJ“ SKLAD:

(v dol.)

Društvo Tabor Argentina ..	100
Mejač Franjo	100
Butinar Antonija	50
Coffeld Mary	50
Pogačnik Branko	50
černetič J., Francija	100
Sterle Anton, Kanada	200
Dr. Pepevna F.	100
Žumer Anny	100
Kukovica Jože	50
Starič Lojze	50
Čaduš Boris	20
Bergant Ivo	100
Hren France, Cleveland ..	50

SCICIALNI SKLAD TABOR:

(v dol.)

Hren France	50
Horvat France, Montreal ..	8
Rabzel Francka	8
Rebernak Mary	8
Rupnik Ivan	8
Koritnik Francka	13
Petkovšek Vinko	23
Kukovica Jože	28
Starič Lojze	28
Žukovec Hilary, Toronto ..	24
Kuk Avguštin	19
Dr. Pepevna Franc	19
Krnc Janez	10
Kreže Franc	8
Babič Alojz	8

Berkopec Stane	8
Ferkul Edi	8
Genorio Karl	8
Golobič Jože	8
Petrič Franc	8
Lamovšek Stane	8
Pleško Dora	8
Kastelic Jože (38 Alt.) ..	8
Dejak Ignac	8
Platnar A'ojz	6
Matašič Janez	6

DAROVALI DRUŠTVU TABOR, CLEVELAND:

(v dol.)

Hren Klemen	20
Hren France	50
Zupančič Polde	40
Oreh Filip	100
Žnidaršič Janez	50
Sterle Tone	20
Zadnikar Vili	10
Dovjak Jože	20
Dolinar Milan	20
Pust Milko	50
Župančič Hinko	30
Zajec Milan	100
Vr'anjnik Jcže	50
Omahen Polde	40
N. N.	12

TISKOVNI SKLAD TABOR:

Austral - A

Kastelic Anton	15.000
Fabijančič Anatol	5.000
Blazinšek Fili	5.000
Eiletz Božo	35.000
Japelj Anton	5.000

(v dol.)

N. N., Nemčija	5
Pust Milko	20
Omahen Polde	5
Prodaja Bele knjige	20
Prodaja vezanih Taborov ..	30
Mavsar Frank	10

Strojin Ana	8	Zakrajšek Ivan	5
Društvo Tabor Toronto ...	200	Štepec Slavko	23
Meglič Ignac	35	Hren France	50
Žukovec Hilary	24	Suhadolnik Janez	8
Kuk Avguštin	19	Varšek Janez	14
Dr. Pepevnak Franc	19	Žonta Nande	10
Dejak Alojzij	8	Bitenc Vili	10
Šuligoj Danica	8		

V S E B I N A

Narodna sprava	145
Spomenica rešencev iz Kočevskega Roga	148
Spomin in sprava	150
V odločilni uri! (lic. Ivan Korošec)	152
Utrinki okoli slovenske narodne sprave (Columbus)	153
Bog je želel imeti priče (škof dr. S. Lenič)	156
Člani nove slovenske vlade	160
Minister in pokoli (N. Tolstoj)	161
Ludvik Kolman — 85 let	177
Mrtvi domobranci so izpolnili obljubo (lic. Ivan Korošec)	178
Pomisleki ob dokumentalki (France Krištof)	186
Spominska proslava v Clevelandu	189
NAŠI MRTVI	191
DAROVALI SO	192

OPOZORILO

Vsem naročnikom sporočamo, da je od 1. julija 1990 povišana naročni-
na "TABORA" za Argentino na **A** 30.000. — **Uprava.**

Hurlingham Sucursal Correo Argentino (Bs. As.)	TARIFA REDUCIDA Concesión N° 1596
	FRANQUEO PAGADO Concesión N° 2619